

NOVA PRAVDA

Uredništvo in upravništvo v Ljubljani,
Narodni dom, I. nadstropje. Telefon 77.

Izhaja vsako soboto.
Priloga: „Tedenske slike“.

Mesečna naročnina 6 dinarjev,
za inozemstvo 8 dinarjev.

KRALJU VSEH KRALJEV!

Le eno je veličastno na svetu. Delo! Le eno veličanstvo poznamo. Delo!

Ko gaj ozeleni in preko narave zasije gorkejšje solnce, se nam zasveti tudi v očeh spomlad in v srcih nam je dobro in prijetno, kakor da bi ravnokar prišli iz objema velikih nevarnosti in bi pred seboj imeli le še solnčne dneve. V tem razpoloženju nam ni, da bi se zleknili v travo v senci ali da bi sedli v razkošne sedeže udobja. Nemir je v nas, ki nas sili k vrisku, ki nam premika noge naprej in ki noče, da imamo v rokah prazno. Ta nemir nam v pest potiska kladivo, katero s slastjo stisnemo in ob nakovalu krešemo ogenj in iskre, da gre vesela pesem ven iz kovačnice naprej po vasi in daleč ven vsenaokoli.

Tako razpoloženje ustvarja v nas probujajoča se narava, ki je iz zimskega počitka pristopila k velikemu oltarju, da na njem daruje najlepšo vseh daritev: daritev novega ustvarjanja. Veliki duhoven dela je pričel svojo daritev, in glejte, kako gaj ozeleneva, kako se sneg jedrno umika, ker nekdo pregrinja zelene odeje, glejte, kako je po njivah vse polno oračev, pogledajte, kako rože hitro cveto, vidite, kako je hoja ljudem prožnejša in hitrejša, kako ceste oživljajo, kako se vasi odevljejo v živo cvetje. Glejte vi vsi, ki za okni sedite, kak blagoslov razliva vsenaokoli veliko delo narave. Komur je že roka od truda omahnila, jo pod veličastno silo tega blagoslova dviga na čelo, da se pred kraljem vseh kraljev pokriža in na pragu svojega življenja ponovno prizna svojo slabost in brezpomembnost pred velikim ustvarjanjem narave. — Kdor je v cvetju let in mu je po žilah vse polno volje in moči pa se spušča v tekmo z delom narave in ustvarja dvakratno, trikratno . . . , ker tako mu veva skrivnost narave; kdor ob žarkih gorkejšjega solnca ne začuti v sebi z neodoljivo silo klica po delu, ta bo umrl . . . in vse bogastvo mu ne bo pomagalo. Taka je moč in volja veličanstva dela. Naravi se zahoče vseustvarjajočega novega življenja. Kdor ne more ali noče z njo preko vseh ovir, bo šel, in drugo spomlad ga narava nič več ne bo klicala, da vstane in gre z njo na veliko delo.

Shrambe so se čez zimo izpraznile, nihče kmetiču ne pove, kako in kdaj jih je napolniti. Samo narava okoli hiše mu je z zelenjem okrasila njivo in vrt in kmetu je, kakor da se je na njivi zasvetilo zlato. Vstal je in šel kopat in nakopal je. Drugi, ki niso šli, niso shramb napolnili. Narava samo ukaže: tu imaš, pridi in dela, dela od zore do mraka, ker dan je kratek. Kdor ne čuje tega klica, je lačen. Tako narava hoče. Vsak mora sam na njivo. To je božja zapoved. Kdor ji ne sledi, bo pogubljen!

Veliko jih je, ki ji nočejo slediti. Pridejo in vzamejo le to, kar so nakopali drugi. So ljudje, ki pred veličanstvom dela nimajo spoštovanja in temu kralju ne puste in ne dajo tega, kar je njegovo. Toda postava pravi: dajte kraljem, kar je njihovega, in sebi, kar je Vašega. Tudi Kristusa, ki je prišel, da ustoliči kralja dela, resnice in ljubezni, so križali. Križajo tudi kralja današnjih dni: delo rok in duha. Pa eno je gotovo: prišel bo tretji dan in takrat bo delo vstalo iz groba in gorje onim, ki se bodo te od mrtvih vstale sile morali prestrašiti.

Če je še danes v aprilskih dneh zamračeno nebo, nam to ne jemlje vere, da pride prvi maj. In Cankar je napisal: Veliki petek je radi Velike nedelje, noč je radi solnca.

Delo je pod zaščito države.

Tako stoji zapisano v naši ustavi, katera je temeljni zakon države. Torej tvori zaščita dela po državi osnovno gospodarsko in socialno načelo celega državnega udejstvovanja. Tako bi vsaj moral biti, ako naj bodo ustavna določila sveta. Kar je sprejeto v ustavo je brez dvoma nujno in neobhodno potrebno, je predpogoj obstoja države in predpogoj uspešnega razvoja v državi v vseh panogah njenega udejstvovanja.

Tega ustavnega določila se niti država, niti javnost, niti delodajalci ne zavedajo. Izgleda, kakor da bi bile te lepe in globokopomembne besede v ustavo sprejete le radi lepšega, samo v pomirjenje razburjenih duhov — in zato, da se v dnevnem praktičnem življenju nanje pozabi in pozablja. Kršitev ustavnih določil je največji državni zločin, ker isti izpodkopava temelje, na katerih država sloni, izpodkopava vero v ustavno življenje, zaupanje v državno besedo in v pravno urejeno življenje. Gorje državi, katere prebivalstvo je prisiljeno izgubiti vero v svetost ustave. V taki državi ni notranjega pomirjenja, brez tega ni ne gospodarskega in ne kulturnega napredka. Življenje gre brez programa, se opteka od leve na desno, dokler ne dozori in postane plen tujih držav in narodov.

Naša ustava tudi pravi, da je zakonska skupnost pod zaščito države. Država s svojimi zakoni, s svojim celim ustrojstvom štiti in brani zakonsko življenje pred vsem, kar bi moglo razbiti ta osnovni temelj družabnega življenja. Država nudi zakonema polnopravno varstvo in zaščito in materialno zagotavlja ženo in potomce.

Torej: delo in zakon sta po naši ustavi pod zaščito države, zato sta brez dvoma tako delo, kakor zakon enako sveta. Svetosti in nedotakljivosti zakona se splošno zavedamo, dočim o delu vlada nasprotno mišljenje, da je ono nekaj neprijetnega, surovega, neestetičnega, skoro nevredno popolnosti človekove, da je manj vredno in zato, da mu v praktičnem življenju ni treba dati popolne in brezpogojne zaščite in spoštovanja. Kako radi dolgoletne vzgoje v javnem in zasebnem življenju o enakih svetostih vladajo neenaka mišljenja in naziranja! Kako o dveh osnovnih načelih človeške družbe mislimo in sodimo različno!

Kaj izvira iz dejstva, da je delo pod zaščito države? Predvsem **pravica do dela**. Ustava priznava, da je delo gonilna sila v državi, da je ono vez in temelj skupnosti, da ono vzdržuje življenje, da goni k napredku in popolnosti, da brez dela ni države. — Država ne trpi, da pod plaščem zakonske skupnosti eden ali drugi zakoncev zlorablja svetost zakona in hoče živeti v svoji razuzdanosti na račun drugega, država kaznuje zakonsko nezvestobo, ni pa razburjena, ako delo enih izkoriščajo drugi, ako oni žive le na račun dela drugih. Pravici do dela mora slediti **dolžnost do dela**. Le delo je državna vez in skupnost, zato mora pomoč in zaščito države uživati le kdor dela. V delu je izraženo podružabljenje človeštva in ustvarjanje napredka, delo je kolektiviteta ljudstva, le delovni človek ima pravico na obstoj in razvoj. Z vsega sledi, da ima država pravico in dolžnost, ki izvira iz njene ustave, da delo, celotno ustvarjanje svojih državljanov, organizira, podpira in nadzira in da s svojo avtoritativno roko poseže vedno tja, kjer je delo v nevarnosti, ne samo ono delo, ki si ga mislimo pod fizičnim in duševnim realnim ustvarjanjem, ampak tudi tam, kjer je v nevarnosti pravica do dela in razmah dela, kjer je v nevarnosti, da latentne delovne moči ne najdejo udejstvovanja.

Ako je delo pod zaščito države, je prva potreba, da država sama ustvari vse zakone, ki naj nudijo to zaščito in da država organizira pravilno in dosledno uporabljanje teh zakonov. Ako

država predpiše, kateri zakon hoče štiti, da le onega, ki je bil sklenjen pod gotovimi bistvenimi formalnostmi, potem mora izdati iste predpise tudi glede dela, to je, preprečiti mora individualne delovne pogodbe v tem zmislu, da je delodajalec pri sklepanju pogodbe odvisen od svoje socialno-gospodarske moči, od večje ali manjše potrebe po delu, od volje delojemalca ali od drugih prilik na delovnem trgu, treba je **enotnih obveznih** delovnih pogojev, ki so jednako veljavni in obvezni za vse in za obe strani in katerih ne more in ne sme nihče obiti: treba je izdati **Zakon o kolektivnih delovnih pogodbah**, ki naj predstavlja kodeks dela. Dokler tega zakona ni, je o zaščiti dela po državi nemogoče govoriti, ker brez njega mora država v pomanjkanju vsakih sankcij in evidence trpeti najgršo eksploatacijo individualne potrebe po delu, trpeti mora kljub jednaki kvaliteti dela najrazličnejše vrste dela, ki so bile ustvarjene pod najrazličnejšimi in zelo neenakimi okoliščinami, zaščita pravic je neenaka, med nami imamo dvoje vrst državljanov dela.

Delo pod zaščito države pomeni, da je vsaka samolastnost delodajalca nemogoča, kakor je nemogoče samolastno kršenje posesti, ločitev ali razdružitev zakona. Nad vsem ima država svojo vodilno in odločilno besedo. Zgoditi se more in sme le to, kar država prizna za pravilno in pošteno, v korist pravnega življenja in splošnosti. Zato je samolastno kršenje pravic dela, poslabšanje delovnih pogojev ali celo razrešitev delovne pogodbe v skladu z ustavo le in samo takrat, ako je država izrekla svoj: ja! Kakor ima država za vse zakone svojo sankcijo, svojo izvršilno moč, tako mora isto imeti tudi pri izvajanju zaščite dela. Zato je v redu, da ima država moč in pravico, da stopi namesto zasebnika, ako isti nima volje in sposobnosti štiti dela. Zaščita dela je interes skupnosti in kadar je ta interes ogrožen, mora država skočiti na noge. Prav je, da je zasebna inicijativa in zasebna odgovornost za dobra in slaba dejanja priznana za vrhovno gospodarsko načelo, vendar do gotove meje. Ob mejnikih skupnosti mora država postaviti svojo

Naprednemu delavstvu in nameščenstvu bele Ljubljane!

Napredno delavstvo in nameščenstvo v Ljubljani proslavi delavski praznik na 1. maja z

velikim javnim shodom

ki se bo vršil ob 10. uri dopoldne v veliki dvorani Mestnega doma.

Na shodu bodo govorili tajnik Narodno-socialne zveze in oblastni poslanec Ivan Tavčar, oblastni poslanec dr. Dinko Puc in drugi.

Pridite vsi na ta shod in pripeljite s seboj vse Vaše tovariše! Naj ne bo naprednega delavca ali namenščenca, ki ne bi proslavil 1. maj z obiskom tega shoda.

Vsi na shod! Živel 1. maj!

stražo. Italija je izdala svojo Veliko listino dela. Naj se o njej misli kar hoče, eno je v tej listini resnica: delo je vez in žila skupnosti. Kjer ta čuti ni po naravi razvit in močan, mora priti organizirana sila, da interesom skupnosti pribori popolno veljavo. Delo je baš toliko važno, kakor pasivnost in aktivnost podjetij. Ako danes na aktivnosti podjetij delo ni soudeleženo ali vsaj le samo zelo indirektno, je isto gotovo skoro izključno le **samo** deležno pasivnosti. **Krizo nosijo ramena dela!** To je kršitev ustave!

Ko praznujemo prvi maj, praznik dela, kateremu naša država daje pismeno **ustavno** zaščito, mora v naših dušah vzkipeti le ena volja in sklep: v dušah državljanov, ki sede na vodilnih mestih ali drugod, vzbuditi in vzgojiti **zavest** in globoko notranje prepričanje, da mora delo zato biti pod realno zaščito države, ker je le delo vse ustvarjajoča sila, ki bo edina narodu in državi izklesala granitno bodočnost. Delu čast, v delu je naš spas! Zato je naš spas le v **zaščiti dela**.

Prvomajske proslave NSZ.

Podružnice Narodnostrokovne zveze bodo letos v vseh večjih krajih priredile prvomajske proslave. Prvomajske proslave se vršijo v sledečih krajih in naslednjem redu:

Ljubljana. V Ljubljani priredijo napredni delavci in nameščenci skupno proslavo z javnim majskim shodom, ki se bo vršil ob 10. uri dopoldne v veliki dvorani Mestnega doma. Govori tajnik Narodnostrokovne zveze in oblastni poslanec tov. Ivan Tavčar in drugi govorniki.

Ptuj. Vsa narodna društva v Ptuj priredijo skupno z Narodnostrokovno zvezo proslavo 1. maja po sledečem redu: Zjutraj ob 5. uri budnica, ki jo priredi podružnica NSZ z mestno godbo po mestu; dopoldne ob 10. uri javen majski shod v spodnjih prostorih Narodnega doma; govori strokovni tajnik tov. Vladimir Kraivos iz Ljubljane; popoldne od 2. do 3. ure koncert mestne godbe pred magistratom, točno ob 3. uri sprevod z godbo in praporom na čelu po mestu v Rogoznico, kjer bo v vseh prostorih gostilne pri Bračiču velika vrtna veselica z raznovrstnim sporedom.

Senovo. Dopoldne ob 10. uri priredi podružnica NSZ javen strokovni shod v rudniški restavraciji, govori tov. dr. Stojan Bajič iz Ljubljane. Popoldne istotam domača zabava.

Kranj. Zjutraj ob pol 7. uri zbirališče pred kolodvorom. Točno ob 7. uri izlet na Sv. Jošta, kjer bo majski shod. Govori tov. Fran Majcen iz Ljubljane. Po shodu prosta zabava do večera.

Stražišče. Podružnica NSZ se udeleži skupnega izleta s podružnico iz Kranja. Zbirališče do 6. ure zjutraj pred gostilno g. Križnarja. Točno ob 6. uri odhod pred kranjski kolodvor, kjer je združitev s tovariši iz Kranja. Jedila je vzeli s seboj.

Št. Pavel. Člani podružnice NSZ se zbirajo do 9. ure pred tovarno. Točno ob 9. uri sprevod z godbo na čelu. Po sprevodu bo pred cerkvijo majski shod, na katerem govori predsednik NSZ tov. Rudolf Juvan iz Ljubljane. Popoldne ob 3. uri bo pri g. Vedeniku velika veselica z igro «Pesek v oči».

Jesenice. Dopoldne ob 10. uri priredi vse napredno delavstvo v Sokolskem domu na Javorniku javen majski shod, na katerem govori tov. Franjo Rupnik iz Ljubljane; popoldne izlet na Bled.

Bled. Napredno delavstvo priredi popoldne ob 3. uri v hotelu Kaps majski shod, na katerem govori tov. Franjo Rupnik iz Ljubljane. Po shodu domača prijateljska zabava. Shod in zabavo obiščejo tudi tovariši z Jesenic, Javornika in Dobrave.

Logatec. Dopoldne priredi podružnica NSZ javen majski shod ob 10. uri v gostilni g. Kunca v Dol. Logatcu. Na shodu govori tov. Janko Blagajne iz Ljubljane. Popoldne ob 3. uri se vrši pred Sokolskim domom velika vrtna veselica z zelo peštrim sporedom. V primeru neugodnega

Socijalno-politične naloge občin.

Uvod. — Stanovanjska politika. — Ubožna in brezposelna oskrba. — Zaščita in vzgoja dece in mladine.

Uvod.

Navadno se na volitve v občinski zastope polaga manjša važnost, kakor na volitve v narodno in oblastno skupščino itd. Tako postopanje je umljivo, ako pomislimo, da je uspevanje občin kot najnižjih, a obenem morda kot najvažnejših upravnih edinic, odvisno v največji meri od razumevanja, ki ga kažejo do občin višje javne korporacije, predvsem vlada in narodna skupščina kot zakonodajni faktor. Res pa je tudi, da je delokrog občin takšen, da je mogoče uvesti najmodernejše občinsko gospodarstvo, posebno v socijalno-politični smeri, ako so možje, ki stojijo na čelu občin, na svojem mestu, oziroma, ako se zavedajo svojih socijalnih dolžnosti napram svojim občanom. Človek je socijalno bitje, to pomeni, da smo v življenju vezani drug na drugega. Občina pomeni, ako obidem družino, prvo socijalno organizacijo, od katere zavisi v mnogi meri dobro ali slabo življenje njenih članov. Lahko se reče, da je občina — ali bi vsaj morala biti — glavni nosilec gospodarskega, kulturnega, socijalnega in higijenskega življenja, katerega polje udejstvovanja je zelo, zelo široko. Te besede so veljale že v prejšnjih časih, tembolj pa veljajo sedaj v povojni dobi, ki stavlja na občine vse večje zahteve. Nemcem se gotovo ne more očitati, da bi ne bili praktičen narod. Oni so bili prvi, ki so uvideli veliki pomen občin v označenem pravcu. Ustanovili so več šol, da izobrazijo dovolj dobrih in sposobnih občinskih uradnikov, nižjih, srednjih in višjih, ki bodo kos svoji nelahki nalogi novega časa. V ta namen imajo celo visoke šole (univerze) za komunalne upravne in socijalne značnosti.

Napačna bi bila trditev, da velja vse to le za večje, predvsem pa za mestne občine, že zatagadelj, ker se pogostokrat od uradnika male občine, ki mora sam opravljati vse posle, več zahteva, kakor od uradnika mestne občine, pri kateri je vpeljana delitev dela in se lahko v svojem poslu specializira. Ta delitev, ki je važna in brez katere bi se ne mogli uspešno upravljati posli, pa

je tem večja, čim večji je delokrog občine. Ako ostanemo pri socijalnih zadevah, imajo manjše občine za to po enega referenta, oziroma uradnika, medtem ko imajo večje občine, n. pr. Dunaj, v tem resortu za vsako socijalno panogo (ubožno skrbstvo, mladinska oskrba, poselske in posredovalne zadeve, delavsko varstvo, stanovanjske zadeve itd.) po več uradnikov. Iz vsega tega pa še ne sledi, da ni naloga podeželskih občin, da se bavijo tudi one več ko mogoče s socijalnim vprašanjem, ki ima za cilj: **blagostanje vseh občanov.** Baš občine morajo gledati na to, da se čimbolj socijalno udejstvujejo in da ne jahajo preveč po paragrafih, katere se dá tudi širokogrudnejše razlagati, dosti stvari v prid občanov pa se dá doseči tudi brez njih. Nikjer ni zabeleženo, da bi bilo kaznivo, ako se pomaga revežu na način, da se dejansko olajša njegovo gorje, pa četudi bi zakoni ali predpisi tega ne vsebovali, vsaj v polni meri ne. Dandanes pa se opaža pogosto baš obratno, da **namreč mnoge občine nimajo ne zmislja ne srca za socijalno zapostavljene sloje in da se jih mora pogostokrat z višjega mesta k temu prisiliti.** Vse je odvisno od tega, kdo zastopa občino. Ako so v občinskem odboru sami dobro situirani možje, potem gorje revežem! Če pa so vmes tudi neposedujoči, oziroma socijalno čuteči možje, potem se doseže tu pa tam kaka milostna skorjica tudi za ubogega Lazarja. Ne smemo pa prezreti dejstva, da je občina tu ne zaradi cest, šol itd., marveč zaradi ljudi. **Ona ni in ne sme biti sama sebi cilj, marveč je tu le kot sredstvo v dosego cilja, sreče človekove.**

Pomenilo pa bi prezreti važno činjenico, če se ne bi opozorilo obenem tudi na težkoče od zgoraj. Proračuni občin so podvrženi odobritvi s strani sreskega poglavarja, oziroma velikega župana, ako gre za avtonomne občine. Zanimivo bi bilo torej izvedeti, kako se obnašajo zastopniki države napram socijalnim postavkam občinskih proračunov. Verjetnejše pa je, da naletijo socijalne postavke na večje težave pri občinskih odborih, kakor pri sreskem poglavarju, oziroma velikem županu. V svrhu uravnoteženja proračuna si pač

ne bi bilo treba izbirati žrtev med socijalnimi postavkami, kar se najpogosteje dogaja. Država ima najmanj vzroka, da take postavke črta, ker vrši ona — vsaj kar se tiče sedanje naše vlade — jako malomarno svoje socijalne naloge, tako da pade vedno več ljudi v breme občini, katera mora končno — hočeš, nočeš — kaj podvzeti v zaščito prizadetih revežev. Občina je v neposrednem stiku z ljudmi in se ne more povsem otresti svojih dolžnosti napram človeku, ki potrebuje njene pomoči, kakor to dela država. Zato mu nudi pomoč, četudi najslabšo, toliko pač, da ne umre lakote in mu dá še huje čutiti nesrečo, v katero je zašel, s tem, da ga obsipa z neprestanimi očitanki. Lahko se reče, brez vsakega pretiravanja, **da je kos kruha na račun občinske oskrbe zelo, zelo grenak.** Na kake pravice se prizadeti ne morejo sklicevati, njihova oskrba je odvisna od milosti občinskih odborov, oziroma ljudi, kateri jih s posredovanjem občinskega odbora ali župana prevzamejo v oskrbo od danes do jutri. V splošnem je treba naglasiti, da se je znala država lepo odkrižati svojih socijalnih dolžnosti, oblasti pa do sedaj niso stopile v funkcijo, tako da je vse socijalno breme več ali manj tlačilo občine, ki pa so svoje tozadevne naloge hote ali nehote zelo slabo in površno vršile. Izjemo tvorijo samo večje mestne občine in pa tiste podeželske občine, ki jih upravljajo proletarci in ki so zelo redke, kajti proletarijat, neorganiziran kakor je, si ni znal pridobiti večjega vpliva v občinskih zastopih, pa še tam, kjer je imel slučajno moč, je bil dostikrat od lastnih ljudi varan in izigran (slučaj Mežica).

V povojni dobi se je pokazala potreba lečenja najvažnejših socijalnih bolezni predvsem v sledeči smeri:

- 1.) Zaščita stanovanjskih najemnikov, oziroma graditev stanovanj.
- 2.) Oskrba ubožcev in brezposelnih.
- 3.) Zaščita in vzgoja dece in mladine.

Najenostavneje je reči: to je stvar države, naj se za to briga — kakor Avstrija, Nemčija itd. — tudi naša država. Gotovo je taka zahteva umestna in upravičena in bi bilo napačno, če bi potihnila. Če pa komu teče voda v grlo, si bo predvsem prizadeval, da si sam pomaga. Ali in v koliko je to mogoče?

Ivan Albrecht:

(Nadaljevanje.)

Prva ljubezen ne zariavi.

Ko se je zasnivala prva zora usodnega dne, je bil Janez že na poti v Griče. Oblekel se je posebno praznično in sploh poškrbel, da je bil kar najbolj prijeten in prijazen. Zavil je kar k Tinetu in še celo za pijačo je dal.

«Zdaj, kako —»

Tine je iz teh dveh besedi izvedel, da hoče biti Cokljač kar brž na jasnem. Zato se je še pred mašo odpravil k Lebanovim in poiskal Franco.

«Ženina imam zate», ji je dejal, ko ji je že povedal vse, kar gre za tako priliko o vremenu, letini in drugih sličnih važnostih.

«Zame?»

Franca je nekoliko pomislila, pa ni mogla slutiti, kdo naj bi se potegoval zanjo.

«Čeden fant, zastaven, priden, varčen», je našteval Tine kakor v litanijah.

«Ali si se na pamet naučil?»

«Kar je res, je res! Sama boš rekla, da je res.»

«Kako, saj ga ne poznam?»

«Kaj ga ne boš poznala? Iz Trstenika —»

«Čigav?»

«Ali še zdaj ne veš?» se je izognil Tine.

«Pa ne Cokljačev?»

«No, vidiš, saj sem vedel, da nisi res tako slepa kakor se delaš —»

«Kateri pa?»

Smrekarjev je bil zadovoljen, ko je spoznal, da je v dekletu obudil radovednost. «To je že pol zmage», je pomislil in bodril:

«Ugani!»

«Oh, kaj! Saj tako ni nič!»

«Kaj, Cokljačev Janez da ni nič?» je skoraj užaljeno oporekal Tine.

«A, Janez —»

«No — in?»

«Nič ne rečem?»

«Ali ni pošten fant —»

«Saj nisem rekla, da ni —»

«In priden?»

«Kako si čuden! Ali sem rekla, da je len?»

«Potlej si zadovoljna, ali ne?»

«Kaj pomaga zadovoljnost?!»

«Kako misliš —»

Tinetu je jelo kar nekam zapirati besedo, tako čudno se je vedla Franca. Kar v tla je gledala, kakor da kaj išče. Včasih se je nasmehnila, včasih spet nekam čudno zresnila, prave in jasne besede pa le ni bilo mogoče izvabiti iz nje.

«Ali imaš že izbranega?» je zaskrbelo Tineta.

Franca ga je nagajivo pogledala:

«O, saj veš, kako! Devet jih čaka name za vsakim vogalom.»

Potem resno:

«Nikar se ne norčuj iz mene, ko ti nič nočem!»

Tine se je začudil očitku, vendar ni maral več govoriti o tem.

Nekaj časa sta molčala oba. Franca je premišljevala. Res, Cokljačev Janez ni napačen fant. Večkrat ga je že opazila, ko je šla iz cerkve. Bil ji je vedno všeč. Nekaj posebnega je na njem. Tako nekako miren je, tako pameten in ponosen, čisto drugačen, nego so navadno fantje. Biti Cokljačeva žena? ... Marsikatera bi ji zavidala takega moža! Ko hrast je orjaški in krepak. Lahko bi živela oba — — —

Tako se je razpletala v njenih mislih bujna slika družinskega življenja, dokler ni nenadoma zasklelo:

«Kaj pa, če pride nesreča?!»

Da, če pride nesreča ... V gozdu je človeku vedno za petami. Pri podiranju dreves: malo narobe se drevo zavije, kakšna veja ali celo veter ga lahko zanese, da ne pade prav. Pa bi se lahko zgodilo: Zjutraj bi šel Janez zdrav na delo, opoldne bi ji pripeljali mrliča.

Kakor led se je je dotaknila ta misel.

Kaj naj bi potem začela ona sama? In morda bi bilo med tem že celo tudi kaj otrok. Ostali bi brez očeta, brez kruha in celo brez strehe, čisto brez vsega. Sirote, kakršna je bila ona, vsem ljudem v nadlego ... Ali je vredno?

Stanovanjska politika.

Komur ta stvar še ni dovolj jasna, naj se poda h kakemu zdravniku in naj ga vpraša, kako vpliva sedanja stanovanjska kriza na zdravje človekovo, predvsem pa na zdravje našega naraščaja. Zdravnik mu bo lahko postregel s statističnimi podatki in dokazal, da umre skoro polovica ljudi zaradi nehygijskih stanovanj. Tuberkuloza se v kletnem stanovanju ne dá lečiti, pa če uporabiš še toliko zdravil. Tudi v pretesnem stanovanju ne. Kaj naj rečemo še o raznih drugih nalezljivih boleznih! Kakor vidimo, ne gre tu zgolj za udobnost, ki jo zahteva civilizacija, temveč za naše zdravje. Če ni hygijskih stanovanj, je uspešno pobijanje bolezni nemogoče! Občina, ki je poklicana, da štiti interese svojih občanov, ne sme biti pri rešitvi tega vprašanja pasivna, nasprotno: ona je poklicana, da aktivno poseže vmes in stori vse, da se stanovanjska kriza odpravi. Zato je predvsem potrebno, da je občina lastnica čim večjega kompleksa zemlje. Na svojem zemljišču graditi stavbe in jih dajati v najem, bi bilo pomembno tudi zaradi tega, ker bi se s tem regulirala najemnina, ki je pogosto predmet špekulacije. Občina nima namena, da zida v špekulativne svrhe, temveč zaradi potrebe občanov. Čez gotovo število let bi se stavba amortizirala. Občina, ki ne zida v špekulativne svrhe, pa bi gledala tudi na to, da stavbe odgovarjajo hygijskim načelom. Razume se samo po sebi, da mora biti njena prva skrb, da spravi najprej sama sebe pod streho in vse to, kar je z njo v neposredni zvezi, da zida ubožnico itd. Lahko bi svoje zemljišče tudi prodajala, in sicer pod gotovimi ugodnimi pogoji, v stavbne svrhe itd. Toda, če se hoče zavezati obenem tudi špekulacija z zemljiščem ali najemnino, potem je bolje, da zida in upravlja hiše občina sama. Beseda špekulacija ima seveda dvojni pomen. Če občina proda kos svojega zemljišča za drag denar, gre izkupiček v korist občinski blagajni, torej vsem občanom, medtem ko, če ga proda posameznik, ima od tega korist le poedinec. Seveda bi se moralo pri tem ozirati na to, komu in v kako svrhu se proda zemljišče. Vse to seve ne velja za občine, ki niso znale polagati dovolj važnosti na zemljišče in so ostale brez njega. Take občine ne morejo delati uspešne stanovanjske politike. Njihova prva naloga je, da si

nakupijo dovolj zemljišča, ki je, kakor smo videli, tako tesno spojeno s stanovanjskim problemom, pri katerem se ne sme iskati dobička, ki mora v tem primeru stopiti za socialne koristi zajednice.

Ubožna in brezposelna oskrba.

Nikoli še ni stalo ubožno skrbstvo pod težjimi nalogami, kakor sedaj. Starostnega zavarovanja ni, invalidna oskrba, oskrba vdov in sirot potom države je minimalna, pridobitne možnosti in sposobnosti so zaradi vojne padle, tako da je danes za najmanj 300 % več ljudi, ki se z njimi obremenjuje občinsko ubožno skrbstvo. V številki seveda niso zapopadeni brezposelni, katerih število je zlasti pozimi ogromno, temveč izključno le oni, ki niso v stanu, da bi si preskrbeli z lastnimi močmi in sredstvi to, kar je neobhodno potrebno za vzdrževanje svojega življenja. Ako obravnava ubožno in brezposelno skrbstvo pod enim in istim naslovom, storimo to zaradi tega, ker je to dvoje vprašanj v najožji medsebojni zvezi. Razlika je samo v tem, da oni, ki spada pod ubožno skrbstvo, zaradi starosti ali pohabljenosti ni v stanu, da bi si z delom služil svoj vsakdanji kruh, dočim brezposelni lahko vzdržuje sebe in svojo družino, a ko ima delo. Gre torej pri ubožcu za neko trajno nemožnost, priboriti si za življenje potrebni kruh, pri brezposelnem pa samo za delo nemožnost. Ta delna nemožnost, ki jo nekatere naše mestne občine upoštevajo — v Avstriji na primer država — in podeljujejo brezposelno podporo, pa se pogostokrat izpremeni v daljšo ali celo trajno nemožnost in se take delavce včasih po krivici označuje z besedo «delomržež». Kdor je v tozadevnem indeksu označen kot tak, ta je revež, ki mu ni pomoči, pa četudi se nahaja v največji bedi. Povsod se ga znajo odkrižati, z lepimi ali grobimi besedami. Ne dá se tajiti, da so nekateri delavci tako ustvarjeni, da jim ni za nobeno resno delo, da se torej n a m e n o m a odtegujejo vsakršnemu delu in iščejo svoj eksistenčni minimum kot berači ali kot tatovi. Je pa tudi cela vrsta takih, ki si resno prizadevajo, dobiti kako delo, a so vsi njihovi tozadevni napori zaman. Ponačje se ta zadnji stavek tiče mladih delavcev, oziroma pomočnikov, ki so postali brez-

poselni, čim so dokončali svojo učno dobo. Polagoma so se odvadili tekom treh let priučenega dela, v katerem jim je iz navedenega razloga manjkala praksa. Morda se jim je med tem nudila prilika, da sprejmejo kako pomozno delo, kar pa so z ozirom na svojo tekom treh let pridobljeno pravico do kvalificiranega dela odklonili. Tako postanejo trajno brezposelni ali z drugimi besedami «delomržni». Kdo bi preiskal vzroke, ki so nesrečneže privedli tako daleč? Kdo bi ločil med njimi dobre in slabe, take torej, ki so postali delomržni neprostovoljno, zaradi razmer, in take, ki jim ni za delo. Koncem koncev, ko potrka starost in onemoglost na njihova vrata, pa se jih tudi občina ne more ubraniti. Indeks postane brezpredmeten. Primorana je, da «delomržeža» uvrsti v kategorijo «starostno-oslabelih».

Kakšno je življenje vseh teh občinskih revežev? Kako skrbijo zanje občine?

V poročilu Delavske zbornice za Slovenijo je g. Uratnik izračunal, da znaša pri današnjih razmerah neobhodno potrebni živež za osebo mesečno 230 Din.

Torej samo živež! Kje je pa streha, kje obleka? Ker imajo občinski siromaki pravico do brezplačne zdravniške pomoči in zdravil in pogreba, gre torej za to, koliko rabi tak revež, da lahko krije najnujnejše potrebe svojega telesa — o duševni potrebi v naših razmerah pač ne more biti govora, dasi bi v moderno urejeni občini tudi duševna hrana ne smela izostajati. Nasproti gornji številki 230, v kateri ni zapopadna ne obleka ne streha, je pač nekaj strašnega, če si predočimo, da plačujejo občine na deželi ubožcem, ki niso v njihovi oskrbi, po 20 do največ 50 Din mesečno, mestne občine pa od 50 do 100 Din. Ali je mogoče, da se more 80letni starček preživljati s takim sramotnim zneskom? V sosednji Avstriji so v tem pogledu mnogo ugodnejše razmere, dasi se tudi o njih še ne more reči, da bi bile idealne.

Kako naj torej občinski reveži živijo, ako ne s pomočjo beračenja, ki pa je — prepovedano! Seveda se beračenje kljub prepovedi tolerira, ker vendar ne gre, da bi ubožce žive položili v grob.

Če pa prevzamejo podeželske občine svoje ubožane občane v lastno oskrbo, potem jih po-

«No, ali ne boš res nič —» jo je predramil Tine iz razmišljanja.

Franca ga je pogledala.

«Svojega nima nič, veš, Tine —»

«Saj ima zdrave roke —»

«Ne rečem. — Pa to je tudi. Jaz sem še mlada in tukaj mi ni nič hudega. Njemu se pa tudi ne mudi. Pozdravi ga in mu reci, da naj še počaka —»

Tine je skušal ubirati druge strune, a ni imel posebne sreče. Franca je bila vedno pri enem, kot veščca, ki ne more od luči.

Malo kislega obraza je šel Tine proti domu, tam si je pa že spet toliko opomogel, da je s spretno besedo zazibal Janeza Cokljača v najslajše sanje. Celó razgrel in razvnel se je tesač. Liter za litrom je moral na mizo. Tudi jezik se mu je nenavadno ravzozljal.

«Tako jo imam rad, veš, Tine, da bi kar —»

Zgrabil je napol dogotovljeni čevelj in ga stisnil s tako močjo, da je jela popuščati dreta.

«Nikar no, Janez, mi boš vse pokončal», se je smejal Tine.

Oba sta bila tako zadovoljna, da sta za mašo opravila kar doma.

Ker je bil Janez po vinu tako glasen, se je ustavila šepasta Novakovka, ko je šla mimo Smrekarjeve hiše proti cerkvi. Ker je čula govorjenje in smeh, je tik pod oknom začutila, da so se ji odvezali trakovi pri čev-

ljih, pa je morala obstati in jih spet zavezati. Kakor je zavila in zapletla, nikakor ni bilo prav. Šment se je to nedeljo tako branil, da je bila Novakovka že res nejevoljna. Medtem je slišala, kaj vse pripoveduje tesač Cokljač in kaj kvasi Smrekarjev čevljar. Med mašo ji je novica ves čas rojila po glavi. Nič pravi ni mogla Novakovka moliti, posebno ker je še čisto blizu nje stala tista Franca.

«Ti šmentana deklina,» je premišljevala Novakovka, «takega fanta ima!»

Po maši je šla z Ipavčkovo Reziko.

«Kaj je kaj novega, mati?» je vprašala šivilja Rezika.

Starka se je zasmejala:

«O, danes pa vem novico, danes! To je res novica! Stavim, da je še ne veš!»

Rezika je nestrpno pogledala starko in obstala.

«No, ali si že kaj misliš?»

«Pa ne, da bi Metlakovka umrla?»

«To ne bi bilo nič novega», se je nasmehnila Novakovka. «Saj smo tako vsi na tem, ona pa že celo, ko je že čisto pri kraju.»

«No, povejte, no —»

«Lebanova dekla bo nevesta —»

Reziki so se razširile oči:

«Kaj —? Franca?»

Rezika je namreč naštel po svojem rojstvu že precej čez trideset let in je bila še vedno samica. Zato ji je šla novica tembolj k sru.

«Ona, ona», je nadaljevala Novakovka. «Pa še kakšnega fanta ima! Kaj misliš?»

Šivilja je ugibala in naštevvala, vendar ni zadela pravega.

«Iz Trstenika», ji je pomagala Novakovka.

«Kdo bi pa bil tam tak?» je premišljevala Rezika. «Pa ne celo Cokljač, tisti Janez?»

Novakovka je hitro prikimala.

«Kdo bi si bil mislil —» je zamišljeno odvrnila Rezika. Bil ji je namreč Cokljačev, dasi dokaj mlajši od nje, tako vseč, da se je prav rada ozirala za njim. Zdaj, ko je izvedela to novico, jo je zbolela misel, da ji je zopet splavalo eno upanje po vodi.

Novakovka je opazila spremembo na njenem obrazu. S tistim čudnim mirom, s kakršnim včasih stari ljudje uživajo ob mukah in nadlogah mlajših, je pripomnila:

«Ja, ja, svet je na kolescih, ljuba moja. Midve ne moreva prav nič pomagati.»

Nato se je poslovila in odšvedrala spet proti svoji bajti.

Ipavčkova Rezika je potem poskrbel, da je prišla Franca v sloves Janezove ljubice.

Cokljaču je bilo to celo vseč. Še parkrat je po Tinetu povprašal, kako kaj misli, a Franca ga je vedno odpravila s tolažbo, naj počaka. In Cokljač je res potrpežljivo čakal in pričakal, da mu jo je Metlak, stari Grogga Ocepek kmalu po smrti svoje Špele odpeljal v svojo bajto.

šiljajo od hiše do hiše. Nekaj dni spi in je pri kmetu A, potem pri kmetu B itd. do kmeta Ž, dokler se zopet ne povrne do kmeta A. Ako pride v roke usmiljenim, socialno čutečim ljudem, mu ne gre ravno slabo; je pa to redek primer, ker niso taki ubožci nikomur dobro došli, posebno, ako ne morejo vršiti več nobenega dela. Večina dobijo za jed kake ostanke, namenjene pomijam, njihova postelja pa je na stelji ali v hlevu. Ko konča njihova žalostna življenska pot, so vsi veseli — razen g. župnika!

Najboljša rešitev tega vprašanja je pač h i r a l n i c a. Tamkaj imajo taki reveži mir na stara leta in potrebno oskrbo. Toda občine se navadno upirajo, plačevati hiralniške stroške, ki znašajo v javnih hiralnicah, kakršne so na Štajerskem v zmyslu ubožnega zakona, ki ga je potrdil štajerski deželni zbor in ki velja še za današnje razmere, pri nižanih cenah približno 15 Din dnevno. Njim pride zgoraj označena oskrba od hiše do hiše ceneje, zato se nahajajo v hiralnicah večina ubožci iz mest in pa taki izredni primeri, pri katerih je moralo posredovati pristojno sresko poglavarstvo in proti volji domovinskih občin napotiti ubožce v hiralnico.

Poleg hiralnic, v katere se sprejemajo navadno težji primeri, imamo še ubožnice ali oskrbnišnice. Kdor si zaradi svoje visoke starosti ne more z delom služiti svojega vsakdanjega kruha in je sicer zdrav, spada v ubožnico. Take ubožnice pa obstojajo zaenkrat samo v mestih, na deželi pa redkokje. Nujna je torej potreba, da tudi podeželske občine pristopijo k rešitvi tega važnega vprašanja, in sicer, ako vsaka sama zase tega ne bi zmogla, po več občin skupaj. Še boljše pa bi bilo, da bi se za to zavzele oblastne skupščine in da bi se ustanovile oblastne ubožnice ali oskrbnišnice, kakor n. pr. v Avstriji, kjer obstoja nebroj takih zavodov in je tamkaj v splošnem za ubožce dobro preskrbljeno. Svariti pa moramo pred nepopolnimi oskrbnišnicami. V Slovenjgradu n. pr. nudi občina svojim ubožcem samo prenočišče, dočim morajo hoditi na hrano drugam, in sicer od hiše do hiše. V Mariboru so v prejšnjih letih dobivali ubožci v mestni oskrbnišnici samo prenočišče in zjutraj kavo, dočim so se morali za kosilo in večerjo sami pobrigati. Šele v novjšem času dobivajo celo oskrbo. Ubožnice

morajo torej nuditi ubožcem popolno oskrbo, nato šele je dana moralna podlaga za prepoved beračenja. Dokler pa vladajo sedanje razmere, je pa naravnost smešno, izdajati take prepovedi. Beračenja se s papirnati odredbami in objavami v Uradnem listu pač ne dá pobijati, temveč izključno le z dobro ubožno oskrbo.

Zaščita in vzgoja dece in mladine.

Ta problem je izmed vseh najbolj kompliciran in težak. Je pa obenem tudi najbolj važen, če pomislimo, da je mladina nositeljica narodove bodočnosti. Narod brez mladine, ali bolje brez dobre mladine, je zapisan smrti. Najbolj temna točka povojne dobe je na eni strani osirotela, na drugi izprijena, na tretji pa tuberkulozna mladina. Vsi tozadevni zavodi, v kolikor obstojajo, so natrpani. Polni so dečji domovi, kamor se sprejema osirotela deca, ki nima nikogar, ki bi skrbel za njo; polna so dečja vzgojevališča in pobiljševalnice. Za deco z odprto tuberkulozo pa sploh ni nobenih zdravilišč. Večina mladine je brez prave oskrbe in vzgoje. Razmere pa se nikakor nočejo boljšati, temveč se nasprotno slabšajo. Prvič se reducirajo sedanji zavodi, oziroma se omejuje sprejem dece z ozirom na nezadostne državne kredite, drugič pa se izprijenost kot posledica vojne pojavlja bolj in bolj. Morda prva leta ni bilo opaziti toliko pokvarjene mladine kakor sedaj. Vpliv dolgoletnega «mesarskega klanja», kakor bi rekel pesnik, je povzročil drugačno družinsko življenje. Ločitve zakona so na dnevnom redu, kakor nikdar poprej. Perverzno spolno življenje. Materijalistično naziranje o svetu itd. Vse to vpliva na mladino kakor strup. Tatovi in prostitutke že v osnovni šoli niso redki. Danes se še igra s papirnato čako in leseno puško, jutri že sedi v zaporu!

Vprašanje, ki se nanaša na oskrbo sirot, je lažje kakor vprašanje, ki se tiče pokvarjenosti mladine. V prvem primeru gre v glavnem za materijalno vprašanje, dočim je drugi težak psihološki problem. Dalo bi se tudi dvomiti o tem, ali so vzgojevališča in pobiljševalnice dovolj uspešno sredstvo proti pokvarjenosti. Ali niso morda v mnogočem podobna kaznilnicam, iz katerih prihajajo še bolj pokvarjeni tipi?

Če imamo pred očmi resnično dejstvo, da je pokvarjena mladina le plod današnje zmaterijalizirane in razuzdane družbe, k čemur mnogo pripomore tudi stanovanjska kriza, ki stlači stare in mlade, dobre in slabe v eno sobico, potem prihajamo do zaključka, da je edino v ozdravitvi družbe in razmer, v katerih živimo, iskati uspešno ozdravljenje obenem tudi našega naraščaja.

Občine v tem pogledu lahko mnogo storijo.

Kar pa se tiče oskrbe sirot, pa bi morala občina smatrati to kot svojo prvo in glavno nalogo. Odkrižati se sirot s tem, da se jih izroči v oskrbo komurkoli in kamorkoli in se ne brigati več za njihovo nadaljnjo usodo, je greh, ki se prej ali slej silno maščuje. Kolikokrat so bile deklice-sirote od brezvestnih pohotnežev zlorabljene in okužene! Kolikokrat je bil deček-sirota zaradi težkega in neprimerne dela pohabljen ali nasilno privezan na razmere, v katere ne spada po svoji nadarjenosti! Na vse to je treba pri tem misliti in postopati z vsakim poedincem, kakor bi se v njem skrival največji duh časa.

Tuberkulozne dece pa se toliko časa ne bo moglo uspešno zdraviti, dokler bo navezana na tesne, povsem nehigijenske prostore, v katere nikdar ne posije sonce.

Ako je vprašanje mladine najvažnejše, kar je potrdila tudi država, ki je izdala poseben zakon o zaščiti dece in mladine, ki ga pa seveda ne izvaja, temveč pozna mladino samo ob naborih, zakaj naj bi se ne oprijele tega dela občine? Ne bi smelo biti občine, ki si hoče lastiti naslov, da je moderna, v kateri ni osnovan poseben mladinski svet, ki se bavi izključno le z vprašanjem oskrbe, zaščite in vzgoje naše mladine.

V gornjem niso podane vse socialno-politične naloge naših občin, ki jih je še mnogo, zlasti tudi na prosvetnem in higijenskem polju, temveč samo nekatere glavne, ki so postale zaradi vojnih razmer akutne in rešitve nujno potrebne. Tudi so med omenjenimi nalogami take, ki spadajo izključno le v delokrog države, kakor to vidimo iz primerov v drugih državah. Toda bilo bi povsem napačno in pogrešno, ako bi se hotelo čakati na to, da se naši reakcionarci v Beogradu izpametujejo. Občine naj se same lotijo rešitve najnужnejših socialnih vprašanj!

★

Takrat je tesač kakor brez uma pridrvel k Tinetu.

«Kaj —» je dejal in sedel na klop za pečjo. Gledal je srepro in divje, kakor da ni pri pravi pameti.

«Kaj boš,» je skušal Tine, «ne bodi no! Misliš, da je samo ta na svetu?! Deset na vsak prst, pa še kakšnih! Kadar hočeš, jo dobiš, ne bodi no!»

Tesač je gledal, poslušal in odkimaval.

«Tine —»

Smrekarjev je spet začel z lepimi besedami, toda Janez je zastokal:

«Franca je samo ena na svetu!»

To je izrekel neverjetno naglo in odločno, potem pa je spet mirno poslušal Tinetove tolažbe. Čez nekaj časa je nato dejal:

«Jaz grem —»

«Kam?»

Nekaj časa ga je nezaupno gledal, nato pa dejal:

«Po svetu!»

Kakor je izgovoril, je vstal in odšel. Še besede ni rekel v slovo in niti ozrl se ni, ko ga je Tine klical nazaj.

To je bilo komaj teden dni po Francini poroki z Metlakom. Odtlej ni živ krst nič slišal o njem. Kakor da se je v zemljo udril, tako brez sledu je izginil Janez Cokljač...

V.

Tisto jesen, ko je bila Metlakova Matildka že v sedmem letu in je jela hoditi v šolo, je Groga obolel. Njegova bolezen sicer ni bila huda, nadložna pa le tako, da siromak ni mogel iz postelje. V noge mu je pritegnilo in mu vzelo vso moč.

Franca mu je stregla z veliko potrpežljivostjo. Prigospodarila sta bila v teh kratkih, manj kot osmih letih res toliko, da sta stali dve kravi v hlevu in dve svinji v svinjaku.

Ocepkova bolezen se ni premaknila nikamor. Dan je bil enač dnevni, večeri dolgi, noči tesnobne in neznosne. Vse, kar je kdo svetoval, prav vse je Franca poskusila. Devala je Grog na noge pregrete lanene in kopne pleve, poparjen seneni drob, pokadila ga je z gadovo srajco, zaobljubila se na Brezje, dala pri sv. Antonu za mašo, vezala živ vozol nad možem, toda bolezen je le bila vedno enaka. Nazadnje je šla na Tolminsko, kjer je živel sloveč zagovornik. Možakar jo je vprašal:

«Koliko je pa star tvoj mož?»

«Dve leti mu manjkata do sedemdesetih.»

«No, seve,» je menil zagovornik, «leta res še niso tako visoka, saj sem jaz že blizu osemdesetih, pa mi še nič ne manjka. Samo tole je, veš, žena: tvoj Grog je preveč pretgnjen od dela. Bo težko kaj!»

Franca je skomignila z rameni.

«Rada bi mu še pomagala —»

«Ali te nič ne nadleguje mladost», jo je kar naravnost vprašal starec.

Metlakovka se je zdrznila. Kar nekako zagorelo je v njej, ko ji je ta prsteni starec omenil mladost. Skoro sram jo je bilo in ni vedela, kaj bi odgovorila. Samo odkimala je in pogledala v tla. Čudne misli, ki so spale vseh dolgih osem let, so ji ob zagovornikovi opomnji šinile v glavo. Sicer jih je takoj pregnala, se nasmehnila in še enkrat odkimala, češ: «Kjer je dosti dela in trpljenja, ni časa misliti na mladost», ali nekaj neprijetnega je le obtičalo v srcu. Kakor izpod pepelnate usedline se je jela dvigati podoba Janezova, sicer obledela, vendar še vedno vabljiva.

Z negotovostjo v glasu je vprašala:

«Ali res ni nobene pomoči za Grog?»

«O,» je mirno odvrnil starec, «Bog vsem pomaga, temu tako, drugemu drugače. Kar lepo voljno naj potrpi in z Bogom naj bo spravljen, ti mu pa še privošči za slovo, kar bo želel. Saj ne bo dolgo.»

Franca so zasketele solze v očeh.

«Ali naj grem čisto prazna domov?»

«Tak bi za tolažbo rada kaj?»

«Če drugega res ni, vsaj to —»

Starec jo je nekaj časa pustil samo v sobi, ko se je pa vrnil, je prinesel dve steklenici.

(Dalje prihodnjic.)

Ivan Tavčar:

Razredna nasprotstva.

Današnji način produkcije je potisnil močno v ozadje individualistično udejstvovanje produktivnih sil. Vse kar ustvarja gospodarske dobrine, je vezano na najožje sodelovanje in medsebojno odvisnost.

V časih, ko je še prevladovala obrtna proizvodnja, je bil proizvajalec več ali manj direktni oddajalec produktov konsumenta. Čevljar, ki je izdelal čevlje, jih je izdelal za določenega odjemalca. Sirovine, ki jih je potreboval za izdelavo svojega proizvoda, je dobil navadno v svojem ožjem okolišju, od usnarja, ki je v največji meri delal za producenta kož in šele v drugi vrsti za predelovalca — čevljarja. Delavci, ki so bili zaposleni pri čevljarju obrtniku, se niso čutili samo kot delavci, ampak vsakdo izmed njih je smatral za svoj končni cilj, da postane tudi sam obrtnik. Med delodajalcem in delojemalcem ni bilo izrazitega nasprotstva. Tem manj, ker je običajno živel delojemalec v skupnem gospodarstvu z delodajalcem in se prišteval med člane njegove družine.

Šele veleproizvodnja je povzročila, da je postalo medsebojno razmerje delodajalca in delojemalca vedno bolj odtujujoče. Na mesto malega obrtnika stopa veleindustrijec. Zidajo se velike tovarne, primitivno ročno delo izpodrivajo tehnično popolni stroji in vodstvo obratov je poverjeno velikemu upravnemu aparatu. Obratni kapital ni več od enega, ampak od skupine ljudi, ki se, ali direktno udeležujejo pri vodstvu podjetja, ali pa samo nalagajo denar v podjetje in so zato udeleženi na dobičku produkcije. Ne producira se več za ožji okoliš, kjer se izdelujejo produkti, ampak iščejo se zunanji trgi za konsum blaga. Tudi sirovine se dobavljajo od zunaj, kjer so v večji meri in cenejše na razpolago.

Veleproizvodnja onemogoča večini ljudi ustvariti si samostojno eksistenco. Delavec ne dela več s ciljem, da postane enkrat sam producent, ampak se zaveda, da ostane do smrti le delovna sila velikega produkcijskega sistema. Delavci so navezani le na dohodke svojega dela in se njihov položaj ravna po tem, koliko znaša njihovo plačilo in ako to zadostuje za ustvaritev eksistenčnih pogojev. Poleg tega je nadaljnji poglavitni interes delavstva, da si zagotovi čim ugodnejše delovne pogoje, ki morajo biti taki, da predčasno ne izpodkopujejo vrednost delovne sile.

Industrijalizacija povzroča mezdne in socialne boje, ki so bistveno drugi, kot v časih, ko je prevladovala še izključno le obrtna proizvodnja. Činitelji produkcije se razdele na

tabor posedujočih in tabor neposedujočih.

Tistih, ki imajo vse, ali veliko in ki lahko dobe še več, in na tiste, ki nimajo nič, ali malo in je izgled, da se osamosvoje, zelo minimalen.

Razlika interesov obeh taborov je očitna. Vsi pripadniki istih interesov se združujejo in organizirani gospodarski in socialni boji se pričenjajo. Oživotvorjen je razred kapitalistov, velepodjetnikov in njih predstavitev in razred delavstva in nameščencev.

Ne ostane pa pri diferenciaciji samo v industriji in poklicni razredi nasprotujočih si produktivnih sil se razširijo na socialne razrede. Vsi oni, ki žive borno življenje in nimajo nobene gotovosti za sedanjost, kaj šele za bodočnost, se družijo v eno interesno skupino. Razredni spori se širijo daleč preko delavskega stanu na uradništvu, malo obrtništvu in trgovstvu, svobodne poklice in duševne delavce. Tudi med producenti in konsumentami se pojavljajo interesna nasprotstva. Navedimo le uvajanje carin, ki hočejo ščititi ali producenta ali konsumenta in ki povzročajo borbe, ki se v danih primerih vodijo v pravcu čisto

nasprotujočih si težnji ostalih interesno razdeljenih produktivnih sil. Sloj ali poklic je v tem primeru torej nad pojmom razred.

Kadar postavi eden izmed razredov, ali slojev, ki jih združuje dotični razred, zahteve, ki nasprotujejo težnjam drugega razreda ali sloja, nastane boj. Razredna ali slojna nasprotstva pridejo do nujnega in vidnega izraza: Govorimo o razrednem (interesnem) in slojnem boju. Najti se mora izhodišče, ki naj odpravi ali izravna nasprotstva.

Marksisti

razlagajo, da je pravi obseg človeške zgodovine boj za lastništvo proizvodnih sredstev, oziroma razredni boj. Odrešenje doseže proletarijat predvsem in edinole v razrednem boju. Po mnenju marksistov premaga razred delavcev razred kapitalistov (komunisti zagovarjajo pri tem nasilje) in si prisvoji politično moč; zasebna lastnina se odpravi; podružabijo se vsa proizvodna sredstva. Z odpravo zasebnega lastništva se stvori nova družba delavcev proizvodjalcev, družba enega razreda.

S tem materialističnim naziranjem se ne strinjamo in otklanjamo marksistično ideologijo razrednega boja, četudi s tem ne zanikamo sam obstoj razrednih nasprotstev in boja, ki sledi vsled tega.

Ustanavljamo organizacije, ki so izrazito razredne predstaviteljice delavcev in nameščencev. Kot cilj svojim organizacijam postavljamo kulturno in strokovno povzdigo svojega članstva, da bo enkrat zmožno prevzeti ali pa vsaj soodločevati pri vodstvu produkcije. Poleg tega vodijo naše organizacije najdoslednejši boj za ekonomske in socialne interese svojega članstva. Pri svojem delu in bojih je naraven konflikt med nami in onimi podjetniškimi organizacijami in obrati, ki ne priznavajo upravičenih zahtev delavcev in nameščencev. Vodimo razredni boj, katerega je istovetiti z interesnim bojem. Meročajna pa so pri tem načela, ki so v popolnem nasprotju z načeli marksizma o razrednem boju. Vzrokov imamo za to dovolj.

Narod, zmeden po dalekosežnejših in nepomirljivih razrednih nasprotstvih, nima ravno rožnate bodočnosti. Le narod, kateremu je zagotovljen

miren gospodarski razvoj.

lahko nastopa na svetovnem trgu konkurenčno s svojimi proizvodi in s tem prinaša nositeljnemu produkcije, ki je v prvi vrsti delavstvo in nameščentstvo, vse pogoje za blagostanje. Do skrajnih konsekvenc izveden razredni boj bi moral voditi do državljanske vojne, ki pa bi gotovo ne bila odrešilna za delovno ljudstvo naše države, ki je komaj prebrodila prve začetke svojega obstoja.

Ob prevratu nas je družil vse Jugoslovane nacionalni in politični interes. Videli smo pred seboj en sam cilj: močno nacionalno državo, v kateri bodo združeni vsi deli našega naroda. Ko smo ta svoj cilj vsaj deloma dosegli, se je pojavil že drugi cilj: hočemo, da boji v svobodni državi, svoboden tudi slehern državljan. Vsem in brez razlike mora biti dana možnost, da si zagotove svoj eksistenčni pogoj in slehernemu državljanu mora biti možnost dana za napredek v socialnem, gospodarskem in kulturnem pogledu. Od tega svojega drugega cilja ne odstopimo nikdar, s čimer pa še ni rečeno, da ga vidimo doseženega izključno le in z do skrajnosti poostrenim razrednim bojem. Razredni boj nam je le sredstvo za dosego pravic delovnega ljudstva, ne služi nam pa kot smoter delavski politiki.

Majhen narod kot smo mi, si absolutno ne sme razkopati svojih državnih temeljev z državljansko vojno, ki je nujna posledica do skrajnih

konsekvenc izvedenemu razrednemu boju. Od vseh strani smo obkoljeni od sovražnikov in kdaj bi bila priložnost večja, da poizkusijo sovražniki odvzeti nam komaj priborjeno državljansko svobodo, če ne takrat, ko bi bil narod notranje razdvojen v več, v ostrem boju nasprotujočih si taborov. Razredna nasprotstva ne smejo iti nikdar tako daleč, da bi ne bila varovana

enotna volja naroda.

Negovanje razrednega sovraštva nam torej ne more biti ideal.

Izrekamo se za postopno socializacijo produktivnih sredstev. Nemogoče je sedanjemu gospodarski sistem čez noč preurediti. Kar se tiče socializacije naravnih bogastev rudnikov in vodnih sil, veleposesti, prometnih sredstev in gotovih panog industrij, je podana možnost, da se izvrši socializacija v bližnji bodočnosti. Pri srednji in mali zemljiški posesti, kjer obdeluje zemljo kmet sam s svojo družino, pri mali obrti in trgovini je pa naravnost gospodarsko nesmiselno misliti zaenkrat na socializacijo. Obstoj primeri, kjer je

zasebna lastnina

nenadomestljiv pogoj za produkcijo. Zakaj bi se potem taka zasebna lastnina odpravila? Zakaj bi morali voditi razredno nasprotstvo proti lastništvu produkcijskih sredstev do onih skrajnih meja, kjer nima delovni razred nobenega stvarnega interesa, da se socializacija izvede. Popolnoma nam mora zadostovati, da onemogočimo kapitalizmu in zasebni lastnini, da nastopa kot izkoriščevalec neposedujočih in da se podredi interesom splošnosti. Ne borimo se proti kapitalizmu zato, ker je kapitalizem, ampak zato, ker je danes kapitalist navadno protivnik delavskega razreda in njegov izkoriščevalec.

V sovjetski Rusiji so izvedli razredni boj do konca. Razred delavcev je razlastil razred kapitalistov. Nastal je kratko dobo položaj, ko se je lahko govorilo samo še o enem razredu, o razredu neposedujočih. To je pa trajalo samo nekaj časa. Kmalu se je izkazalo, da se mora pustiti privatno lastnino. Ljening je odredil novo gospodarsko politiko, ki dovoljuje svobodo pri izmenjavanju dobrin, kar pomeni, da si posameznik lahko nabavi dobrin preko svoje lastne potrebe, da jih more v poljubni meri spravljati v promet, kar vodi k zopetnemu nastajanju kapitalistov. Komunisti so morali pristati na zasebno lastnino v trgovini, obrti in pri mali zemljiški posesti. Življenje ruši teorije in jih sili na umik, s katerimi teoretiki nikdar niso računali. Do skrajnosti izvedeno razredno stališče v Rusiji se je v samem sebi ubilo.

Kadar si stojita v boju dva razreda, je gotovo smoter obeh, da zmaga eden in obenem prode s svojimi zahtevami na celi črti. Vendar pa se ne sme pri tem uveljavljati pravica pesti. Boj se ne sme vršiti na način, kot se vodi boj med sovražnimi državami v primeru vojne. V lastni državi in v lastnem narodu, med krvnimi brati, ne moremo dopustiti, da se razplamte razredna nasprotstva tako daleč, da odločuje le egoizem, ki napoveduje

boj vseh proti vsem

za ustvaritev eksistenc. Vsaj pri vsaki priliki najbolj obsojamo, če se kapitalizem kaže brezobziren in ciničen pri presojanju javnega življenja. Najhujši je kapitalizem takrat, ko je izgubil vsak čut pravice. Takim nemoralnim vzgledom delavski razred ne sme slediti. Nastopati mora v boju proti svojim izkoriščevalcem, oborožen z moralno višje stoječimi vrednotami. V zmoti je tisti, ki misli, da je vsaka zmaga — zmaga in če je bila tudi pridobljena s surovo silo. Vseh koncev konec je še vedno zmagala objektivnost, razsodnost in absolutna pravica. Propadla je pa surova sila in zmaga, ki je bila z njo pridobljena.

Ne moremo soglašati z Liebknichtovim proglasom iz leta 1869., ki je v imenu marksistov izjavil: «socijalizem ni več vprašanje teorije, temveč enostavno vprašanje moči, ki se ne more rešiti v nikakem parlamentu, temveč le na ulici, na bojnem polju, podobno kot vsa ostala vprašanja moči.» Ne moremo deliti z marksistom Spenglerjem nazora, da «pomenja socijalizem moč, moč, vedno zopet samo moč in da načrti in misli niso ničesar brez moči.»

Vere v samomaterialistični nazor marksizma si ne moremo osvajati. Temu se ne upira samo naše npravstveno naziranje, ampak

tudi zgodovina potrjuje, da marksisti nimajo prav.

Ni še zmagal delavski razred nad kapitalizmom, če si je osvojil politično moč. V dokaz za to nam je pariška komuna in boljševizem na Madžarskem. Oboje je propadlo, ker je temeljilo le na trenutni politični moči, pridobljeni v ugodni situaciji in ostalo brez haska za delavstvo, ker

nanj ni bilo pripravljeno, vzgojeno in prerajeno za nove razmere. V Nemčiji so imeli po svetovni vojni marksisti vso moč v svojih rokah. Niso pa nič opravili in pokazalo se je, da moč in oblast še dolgo ni socijalizem in da za socijalizem brez premišljene idejne podlage in kulturno etičnih vrednot celo sploh ničesar ne pomenja.

Kaj sledi iz naših pripomb o razrednem boju?

Upravičen je razredni (interesni) boj, v kolikor je samoobrambni boj proletarijata, delavcev in nameščencev proti kapitalističnim izkoriščevalcem. Ne priznavamo pa, da je razredni boj edino sredstvo za doseg pravic proletarijata. Pri socijalnem vstvarjanju so važnejša od razrednega boja kulturna sredstva, kot npravstvena povzdiga delavstva, vzgoja narodnega čustvovanja, splošna in strokovna izobrazba. Odklanjamo razredni boj, ki je enak razrednemu sovražstvu, ker vodi do državljanske vojne in do nasilstev. Izrekamo se za demokracijo in postopno spremembo družabnega reda, ki bodi enako pravičen vsem članom naroda.

Mir.

Ta beseda, ki jo je proletarijat širom sveta ob priliki svojih vsakoletnih majskih proslav vedno in vedno ponavljal in ki je postala v vojnem času prava ironija, se dandanes ne more drugače označiti, kakor z veliko lažjo. Zakaj ne more biti govora o miru, če se bijejo na Kitajskem na življenje in smrt, ne more biti govora o miru, dokler ogroža svetovni mir najbolj reakcionarna klika, kar jih pomni svetovna zgodovina, **italijanski fašizem.**

Zakaj si proletarijat toliko želi miru? Zato, ker v vojni nihče ne preliha toliko krvi, kakor baš proletarijat. Za proletarca se nikomur ne zdi škoda, za proletarce tudi nihče ne žaluje, razen njegova žena s kopicjo nepreskrbljenih otrok, razen staršev, ki jim je padli sin bil edina opora na stara leta. Pa to še ni najhujše. Kakor v posmeh ubogi pari, mora proletarec tudi še po končani vojni doprinesati največje žrtve, da se obnovi zemlja. Vsled vojne nastali «manco», mora kriti proletarec s tem, da dela za boro plačo, ki mu ne zadošča, da bi mogel dostojno preživljati svoje družine. Že skoro deset let je od tega, kar je končala vojna, in še vedno mora proletarec s svojo lakoto lečiti rane, ki jih je zadala vojna v gospodarskem oziru. Buržuazna vlada ni znala pritegniti k obnovljalnemu delu tistih, ki so tekom vojne bogateli z raznimi dobavami itd., ona ni znala pritegniti k temu premožne sloje, marveč je moral tudi tu nositi najtežja bremena proletarec. Ne samo pri nas, ampak tudi v drugih državah! Zakaj krivica je povsod ena in ista.

Proletarijat ima radi tega vzroka dovolj, da se boji vojne in da dela na to, da se vojna nikdar več ne povrne. S samimi frazami pa se to ne doseže. Za seboj imamo velike izkušnje, ki nam dokazujejo, da ni dovolj na majskih zborovanjih propagirati idejo miru, da ni dovolj samo pisati o tem v časopisih in brošurah. Kako malo je to pomagalo, temu je dokaz svetovna vojna. Ali niso nemški socijalni demokrati kljub svojim pompozni govornom na svojih majskih proslavah dne 1. maja 1914., glasovali par mesecev pozneje za vojno proti Franciji? Ali se niso te vojne tudi udeležili in sicer z navdušenjem?

Resnična pacifistična politika, katere brezpojni privrženec mora biti proletarec, se s tako pacifistično propagando pač ne more zadovoljiti. Tu je treba stvari ogledati globlje do dna, poiskati vzroke, ki ogrožajo mir in jih, četudi z največjimi žrtvami, odpraviti.

V proletarskih vrstah smo opazili do sedaj veliko preveč frazerstva in premalo dejanj. Veliko preveč je bila v časti demagogija, ki ni nudila družega, kakor površno zagrizeno strankarsko vzgojo. Površnost pa za resne bitke ni bila

nikdar uspešen lek. S par frazami ni mogoče nuditi potrebno temeljitost v razumevanju sodobnih socijalnih vprašanj, katerih uspešen razvoj je odvisen v največji meri od miru. Taka navdušenost hitro mine in se nazadnje celo okrene v nasprotno smer. Proletarska vzgoja ne sme iti za laži-socijalizmom, marveč za pravim, za resničnim socijalizmom, ki je realen, a ne utopičen.

Rekli smo že, da ogroža svetovni mir italijanski fašizem. Oče tega fašizma je Mussolini, s katerim pade cela komedija v brezpomembnost. Italijanski socijalisti in komunisti so veliki v fra-

R. J u v a n.

Organizator.

Zakaj se organiziramo. — Temelj organizacije. — Članstvo.

Zakaj se organiziramo?

Želja in potreba po organizaciji ni nova. Že od postanka sveta opazujemo hotenje ljudstva po združevanju. Pred tisoč leti sicer še ni bilo onega pojmovanja za organizacijo kakor danes, vendar se je kazalo razumevanje za skupnost v mejah takratnih življenskih razmer. V dobi celovstva pa je dobila organizacija konkretno obliko in je od te dobe zaznamovati velik napredek. Potreba po združenju je dana že po naravi sami. Če n. pr. opazujemo ptice selivke, ki v velikih trumah v vzornem redu hitijo s severa na jug, se čudimo tej volji po skupnosti. Posamezno se te ptice ne podajo na dolgo pot, ker jim narava sama veva, da bodo združene bolj sigurno dosegle svoj cilj.

Današnje države, pokrajine, okraji in občine so nam živ dokaz organizacije. Da ugotovimo važnost in potrebo organizacije za našega človeka, delavca, nameščenca, je dobro, da pogledamo nekoliko v zgodovino minulih stoletij. Povsod vidimo ostanke barbarskega nasilja, moč in silo vladajočih in trpljenje onih, ki so bili že pri rojstvu določeni, da bodo trpili vse dni svojega življenja. Delovno ljudstvo je bilo vedno brezpravno, zaničevano in preganjano in ta žalostna slika se nam kaže še dandanes. Veliko se govori o človeških pravicah, toda mali ubogi človek je še danes suženj, še danes je odvisen od milosti vladajočih, od dobre volje onih, ki so si nagromadili velika bogastva na škodo delovnega človeka. Delavec se trudi in peha od zore do mraka, iz dneva v dan gre njegovo trpljenje, za vse to pa dobiva sramotne prejemke, ob katerih mora stradati on in vsa njegova rodbina. Dom našega delavca ni dom zadovoljstva, sreče in veselja, kakor bi moral biti, temveč marsi-

zali, kakor so bili pred izbruhom svetovne vojne nemški, ako ne bolj, dejanj v smeri odprave sedanjega stanja, ki ogroža evropski in svetovni mir, pa doslej pri njih ni bilo opaziti. Kadar je človek na varnem in je nevarnost daleč, je pač lahko vpiti in zabavljati, čim pa so potrebna dejanja, ni o kričačih ne duha ne sluha. Človeku se zdi, da je baš v materialističnem pojmovanju socijalizma iskati glavni vzrok, da proletarijat ni zmožen doprinesiti kakih večjih žrtv za dobro stvar, ki je v korist celokupnemu človeštvu. V tem pogledu pa so idealisti že drugače postopali. Med njimi ni bilo strahopetcev, za zmago svoje ideje so šli z radostjo in smehom na ustnicah v smrt. Sami idealisti so bili to! Idealizem je v skrajnem nasprotju z materializmom; prvega znak je nesebičnost, drugega sebičnost. Žrtvovati se more za dobrobit človeštva samo tisti, ki je nesebičen!

Vzgoja proletarijata v tej smeri pomeni pravo duševno revolucijo. Doba materializma se je preživela. Materializem je žalostno skrahiral in nobeni poskusi ga ne bodo v stanu več vzpostaviti. Bodočnost pa ima idealizem in v našem primeru idealistični socijalizem. Edino on ima bodočnost! Novi ljudje bodo nastopili, ki bodo v stanu vzravnati socijalno nasprotje v družbi in ublažiti, ako ne popolnoma eliminirati, vzroke, ki vodijo v vojno. To za bodoče. Zaenkrat pa je nujna potreba, da se proletarijat sporazume glede skupnega nastopanja proti fašizmu. Ponekod, kakor n. pr. na Češkem, ga je proletarijat v kali zatrl. V Avstriji, Nemčiji se ni mogel razviti. V drugih državah tudi ne. Torej je dolžnost celokupnega svetovnega proletarijata, da na dan letošnje majske proslave enotno napove boj fašizmu in ga tudi izvede. Sramota bi bila, prava sramota, ako bi si pustil svetovni proletarijat dopasti Mussolinijevo izzivanje.

komu je ta dom neznosno zlo, katerega se pa ne more iznebiti. Otroci nimajo zadostne hrane, nimajo obleke, ker težko delo ne zadošča, da jih nasitiš in oblečeš, četudi so živo človeško bitje, kot oni, ki žive v izobilju. Radi teh razmer delo ni spoštovano tako, kakor bi moralo biti, ker s še tako napornim delom ne ustvariš blagostanja. Eni umirajo pomanjkanja, drugi pa uživajo vse zemeljske dobrate.

Čudno ni, da je vsled neznosnih razmer delovno ljudstvo prišlo do spoznanja, da mora ono samo ozdraviti nezdrave razmere, da mora samo najti pot iz te dušljive atmosfere. Čudno ni, da je delavstvo samo začutilo potrebo po samopomoči, po samoobrambi, po strokovni organizaciji. Do tega spoznanja pa so prišli tudi oni, ki vidijo vso krivičnost današnjega družabnega reda, ter hočejo to krivico odpraviti, zato so stopili v krog teptanih in preganjanih da z njimi roko v roki odpravijo vse krivice današnjih časov. **Duševno in ročno delavstvo se je znašlo v enotni fronti — v organizaciji. Geslo vseh je, odprava krivice! Zavladati mora duh moderne socijalne pravičnosti, ljubezen do dela naj se zopet porodi v človeku.**

Tudi v naši državi, v kateri smo našli svojo politično osvoboditev, nismo pa še dosegli gospodarsko osvoboditev, čutimo živo potrebo voditi borbo za pravice našega proletarskega naroda, za pravice vseh onih, ki nimajo od svojega dela drugega kot preganjanje in zaničevanje. To hočemo doseči pod okriljem NSZ; organizacije jugoslovanskega narodnega proletarijata. Prepričani smo, da bomo v okviru našega narodnega in socijalnega programa najuspešnejše zagovarjali interese jugoslovanskega delovnega ljudstva.

Za to naše delo pa je potrebna organizacija. Pri tem delu mora sodelovati vsak posameznik.

Nihče naj ne misli, da mu bodo le drugi izklesali pot v boljšo bodočnost, vsakdo naj pride in sodeluje v skupnem delu za skupne velike cilje. V naše vrste vsi delavci, delavke, nameščenci, nameščenke, posebno pa ti mladina se pripravljaj v naših organizacijah za boje, ki gotovo pridejo. Nepripravljeni in v strokovni borbi neizkušeni podležete gotovo raznim vidnim in nevidnim silam. Naše organizacije so priprava za bodočnost, zato morajo biti te organizacije popolne in ne sme manjkati nihče, ki mu je dobrobit našega naroda pri srcu. Zanesimo naše ideje med delavstvo, zbudimo ga iz zaspanosti in dokažimo mu, da le z delom v naših organizacijah privedemo k sreči in zdravemu razvoju vse jugoslovansko delovno ljudstvo.

Temelj organizacije.

Vsaka organizacija je ustanovljena z gotovim namenom in za gotov krog ljudi. Imamo organizacije delodajalcev, katerih namen je predvsem ta, da izrabljajo konjunkturo brez ozira na to, da so njih delojemalci oškodovani. Imamo delavske organizacije, ki bazirajo na temeljih, ki so nam nasprotni. Internacijski marksisti poudarjajo predvsem svoje internacijsko stališče. V svojih teorijah pa niso enotni. Eni zagovarjajo to smer, drugi zopet drugo. Či so za Amsterdam, drugi za Moskvo, oboji pa se sklicujejo na Marxovo teorijo in jo seveda vsak po svoje tolmačijo. Kakšne koristi ima od tega teoretiziranja naše jugoslovansko delavstvo, je pa drugo vprašanje. Praktično življenje nam kaže, da prav nobenih. Toda oni na teh teorijah gradijo svoje organizacije, zato jim pustimo to veselje. Tudi krščanski socialci imajo svojo organizacijo delavstva ter dokazujejo, da je rešitev delavstva samo v njihovih vrstah. V koliko imajo prav in v koliko se sklada njih teorija s praktičnim življenjem našega delavca, je seveda drugo vprašanje.

Temelj vsaki organizaciji je ideja. Zato se tudi naša organizacija opira na ideologijo, ki je po našem globokem prepričanju edina pravina. Ako ne bi bili o tem tako globoko prepričani, bi tega dela gotovo ne vršili. Razlikujemo se od drugih delavskih organizacij predvsem v tem, da je naša temeljita podlaga narodnost. Naše pragmatične točke smo že ponovno obrazložili v nešteti člankih, na nebroj shodih in sestankih, ter dokazali živo potrebo našega gibanja. V okviru tega programa in te naše organizacije pa smo tudi že dosegli uspehe, ki popolnoma upravičujejo naš pokret in obstoj naše organizacije. Bodočnost bo pokazala, da je naša pot prava.

Vsak naš organiziranec mora vedeti, da bi brez ljubezni do naše ideje, do programa, ki ga zagovarjamo, bilo vse delo brezuspešno in bi bila organizacija obsojena k nazadovanju. Brez požrtvovalnosti in nesebičnosti so uspehi samo začasni, malenkostni in za skupnost brez koristi. Veliko organizacij in društev je napravilo žalosten konec, ker v njih vrstah ni bilo discipline. Red in disciplina morata predvsem vladati v naših vrstah, ker s tem zasiguramo obstoj in napredek organizacije.

NSZ je predvsem strokovna organizacija, ki ima namen vzgajati člane k pravi strokovni zavesti, ker le zavedno članstvo si more priboriti uspehe. Vendar mora organizacija vršiti tudi drugo in ne samo strogo strokovno delo. **Obračati mora svojo pozornost na kulturno stran, ker čim več izobrazbe, tem boljša in uspešnejša bo strokovna borba.** Ne smemo pozabiti na **knjižnice, čitalnice** in druge podobne ustanove, ki vodijo k splošni izobrazbi. **Predavanja, debatni večeri** so važni in potrebni pripomočki za napredek organizacije. Kulturno delo pa mora biti organizirano, dobro pripravljeno, ker je sicer uspeh zelo dvomljiv. **Gledališke predstave, zabavni večeri** in podobno naj spopolnijo naš delovni pro-

gram. Kulturno in zabavno poučno delo ima velik vpliv na razvoj organizacije. Ako hočemo pritegniti in obdržati članstvo, predvsem mladino, jim moramo nuditi primerno pošteno razvedrilo. S tem se jih podžiga k sodelovanju in jim daje priliko, da spoznavajo organizacijo. Samo po sebi se razume, da morajo biti vse prireditve, bodisi strokovnega, kulturnega ali zabavnega značaja temeljito pripravljene, ker le od takih prireditev je mogoče pričakovati uspehov. Skratka, vse delo v organizaciji mora biti temeljito, dobro in premišljeno pripravljeno, površnost in brezbriznost je organizaciji le v škodo.

Članstvo.

Vsakdo naj se zaveda, da je z vstopom v NSZ prevzel tudi gotove dolžnosti. Vzvišena ideja, ki nas združuje in katere glasniki smo, zahteva brezprimerno samozatajevanje in požrtvovalnost, katero moramo vedno odkrito in javno pred vsakomur in vsak čas dokazati. Ako se nasprotnik nepovoljno izraža o naši organizaciji, napada njene funkcionarje, mora biti vsak član vedno pripravljen, možato braniti svojo organizacijo in njene funkcionarje. Ako opaziš, da imaš opraviti z nasprotnikom, ki samo iz hudobije in

sovraštva ruje proti naši organizaciji, preidi molče preko njega, ker ga ne boš prepričal o potrebi naše organizacije. S pametnim, resnim nastopom boš najbolje dokazal razliko med nami in malenkostnimi nasprotniki. Vedno in pri vsaki priliki mora vsak naš tovariš dokazati, da je vreden član človeške družbe, in da ga klevete sovražnikov ne dosežejo. **Kot organiziran član NSZ se moraš vedno obnašati tako, da ti ne bo nihče mogel očitati nečastnih stvari. Tvoje delo v zasebnem življenju in v organizaciji naj bo vedno tako, da se boš lahko zagovarjal pred vsakomur, tudi pred lastno vestjo. Ne govori o stvareh, katerih ne razumeš, ne prepričaj nikogar, česar sam ne veruješ. Nikdar ne napravi dejanja, ki bi škodovalo ugledu organizacije, ker s takim dejanjem osramotiš sebe in vse svoje tovariše.** Ako pride v organizacijo novi član, smatraj ga za tovariša, za brata, razgovarjaj z njim in se vedi tako, da bo napravilo nanj vtis, da je res prišel med prave in odkrite tovariše. Neprijazen ali oduren nastop v organizaciji odstrani marsikoga, ki bi sicer z veseljem sodeloval in organizaciji veliko koristil. Naše delo in občevanje mora biti povsod tako, da napravi na vsakogar vtis dobrih, odkritosrčnih in poštenih sobojnikov.

Prvi maj zasebnih nameščencev.

Ni še bilo prvega maja, ki bi klical zasebnega nameščenca k prazniku dela v tako težkih prilikah, kakor baš letos. Že itak ne rožnat njegov položaj se je v zadnjih letih le slabšal: od dne do dne bolj pritiskajo nanj redukcije plač, odpusti iz služb, kar v splošni gospodarski krizi, ki jo doživljamo vsi, njegov izredno težak položaj napravljajo neznošen. Večen strah pred redukcijo, ki se mu obeta od vseh strani, zniževanje že itak borne plače, omejevanje obratov, štednja na njegov račun in prevalitev bremen na njegove rame vodi zasebnega nameščenca v

krizo,

in sicer gospodarsko in duševno. Njegova odporna sila je zmanjšana, njegova borbenost ubita. Vedno pričakuje dne, ko se bo pridružil vsem tistim, ki jih je redukcija, štednja, zmanjšanje obrata ali kakor se že imenujejo vse te pretveze, vrgla na cesto med

brezposelne.

Brezposelnost dosega pri nas že strašno višino. Morda je pri površnem posmatranju ne opazimo. Bedo, ki jo ustvarja, prikrivajo, trpijo tiho, saj so le redki oni, ki so deležni brezposelnih podpor ali morejo živeti iz drugih virov. Brezposelnost nam pokaže nepravilnost načina, kako se porazdeljujejo teža in žrtve, ki jih zahteva gospodarska kriza. Prvo, kar podjetnik stori, je odpust nameščencev. On mora nositi in lajšati gospodarske težave. Nihče pa ne misli na

sorazmerno porazdelitev žrtev,

ki nam jih čas nalaga. Sorazmerna porazdelitev žrtev med delodajalca in delojemalca bi olajšala breme tistim, ki ga najtežje nosijo, je socialno poštena in pravična in nas more edina obvarovati socialnih potresov, ki nujno sledijo nesocialnemu ravnanju. Prevalitev bremen na eno stran nujno povzroči odpor in uničujoč boj. Sorazmerna porazdelitev pa vodi k solidarnemu gospodarenju, k skupnemu delu in uspehu.

Vse te neprilike pa je za pirhe povečala še za naše privatne nameščence zelo občutna

nova davčna obremenitev

preko noči in brez vednosti nameščenskih organizacij, vnešena v finančni zakon. To dokazuje popolno neumevanje težkega položaja zasebnega nameščenstva, iz katerega se hoče izžeti par milijonov, ki državnih financ ne bodo rešili, pač pa

težko zadeli stan, ki naj jih plača baš v času, ko se grmadi na njegove rame vse zlo.

Umevno je, da spoznava v tem položaju zasebno nameščenstvo, da je moč in pomoč zanj le pri samem sebi, v trdni

stanovski organizaciji,

ki bi mogla izdatno omiliti krizo, v kateri se nahaja ves stan. Tovariška medsebojna pomoč, izražena v podpornih fondih za brezposelne, stroga stanovska disciplina ter trezno, požrtvovalno vodstvo morejo resnično prispevati k ublažitvi težkega položaja. V tem oziru je opaziti izrazito

konsolidacijo

v organiziranih vrstah zasebnega nameščenstva. Člani se zavedajo pomena svojih društev in se jih trdno oklepajo ter vedo, da morejo le od njih, le od svojih tovarišev, pričakovati pomoči v sili, ki jim grozi, da se bo mogel le iz organiziranih vrst slišati glas zasebnega nameščenstva in prodreti do vseh ušes, ki jim je namenjen. In tudi društva so bolj kakor kdaj prej občutila potrebo skupne organizacije vseh zasebnih nameščencev, kar je rodilo

Zvezo društev zasebnih nameščencev,

kateri se priključujejo, zavedajoč se pomena in nujne potrebe solidarnega stanovskega dela, vsa društva, ki zastopajo zasebne nameščence. Naloga te predstaviteljice stanu so v današnjih prilikah posebno pomembne, težke in odgovorne. Ono bo in mora uspjeti ob skupni dobri volji in delu.

Brezdvomno nam bo bližnja bodočnost prinesla enak pojav konsolidacije organiziranega pokreta zasebnega nameščenstva v državi, ker so njegove vrste pod vplivom velikih političnih gibanj razcepljene, ne njim na korist, temveč samo stanu na škodo. Izločitev takih tendenc iz stanovskega gibanja ter združitve vseh organizacij zasebnega nameščenstva s preudarnim upoštevanjem samostojnosti posameznih društev bo dovedla do

Zveze zasebnih nameščencev Jugoslavije,

najvišje skupne stanovske organizacije.

Do takrat čaka še mnogo dela vse tiste, ki hočejo graditi stanu svojo bodočnost. Na praznik prvega maja naj oni vsem svojim tovarišem zopet pokažejo pot, ki vodi do uspeha — trezno, požrtvovalno, vsezmagujoče

delo.

Naše delo v oblastni samoupravi.

V boju proti klerikalni reakciji. — Kaj so klerikalci odklonili? —
Obrtno-nadaljevalno šolstvo.

V boju proti klerikalni reakciji.

Prinašamo v izvlečku govor tov. poslanca Ivana Tavčarja, ki ga je imel v ljubljanski oblastni skupščini ob priliki generalne debate o proračunu:

— Slovenska ljudska stranka tako rada poudarja, da je najsocialnejša stranka, kar jih je sploh v državi. Toda, gospodje, ako vas sodim po oblastnem proračunu, kakor ga je sestavila stranka, ki ima v oblastni skupščini absolutno večino, potem moram reči, da se je vaša stranka pokazala skrajno reakcionarno. Vaš proračun izkazuje v resnici komaj 125% izdatkov celokupnega proračuna za socialne namene. Zakaj izkazuje proračun tako malo postavk za izrazito socialne svrhe? Zaradi tega, ker se v proračunu ne upoštevajo najbistvenejše socialne naloge, ki čisto gotovo spadajo v delokrog oblastne skupščine. Naj navedem samo, da je večina pri sestavi proračunskega predloga prezrla najvažnejša problema, pod katerima trpi danes delovno ljudstvo, t. j. brezposelnost in stanovanjska beda. V tem pogledu ni v proračunu nikake postavke. Kakor se je našlo veliko denarja za prepotrebno popravo cest, tako bi se moral najti tudi za stanovanja.

Vedno poudarjate: naš proračun je program za bodoče delovanje oblastne skupščine. Če je proračun program vaše stranke, potem morate v proračunu upoštevati vse socialne naloge oblasti. Vem, iz kakšnega vzroka ste jih prezrli. Pač zato, da ste s tem pokazali, da je socialno navdušenje merodajno za vas samo na shodih, kadar agitirate za glasove, kadar je pa treba praktično izvršiti socialne naloge, takrat se pa pokažete s čisto druge strani. (Klerikalci nekaj ugovarjajo.) Naj vam pokažem na enem samem primeru, da res nimate smisla za socialna vprašanja. Na prvem zasedanju oblastne skupščine sem predlagal, naj se sprejme resolucija, v kateri se izjavlja oblastna skupščina proti davku na ročno delo. Ta resolucija je obležala v predalih oblastnega odbora. Vi proti temu davku kratkoročno niste hoteli protestirati iz enostavnega razloga, ker so tedaj sedeli vaši predstavniki v vladi!

Rekel sem, da je brezposelnost danes v Sloveniji eden najvažnejših problemov. Res je sicer, da se bo brezposelnost znatno ublažila s tem, če se bodo izvršila dela iz investicijskega programa. Toda s tem pa absolutno še ni rečeno, da bi ne bila oblastna skupščina dolžna sprejeti v svoj program tudi postavk za podpiranje brezposelnih. V kolikor se vrši danes podpiranje brezposelnih, vrši to danes delavstvo iz lastnih sredstev po svojih strokovnih organizacijah in po Delavski zbornici. A to je vse premalo. Vem sicer, da se problem brezposelnosti ne bo rešil z denarnimi podporami in da so podpore samo skrajno sredstvo za podpiranje brezposelnih. So pa nujni in vsega uvaževanja vredni primeri, ko ni drugega izhoda kot ta, da se priskoči na pomoč z denarno brezposelno podporo.

Kakor rečeno, stanovanjsko vprašanje proračun prav nič ne vpoštevava. Prepričan sem, da se naenkrat ne more storiti vsega, toda treba bi bilo vsaj pričeti in na kak način omogočiti zidanje cenjenih stanovanj. Jaz sem predlagal, da bi se najelo 30.000.000 Din posojila za zgradbo stanovanjskih hiš v ljubljanski oblasti. (Poslanec dr. Milavec, SLS, zakliče: «Jaz bi predlagal eno milijardo, zakaj ravno 30 milijonov?») Če se je ljubljanska občina odločila najeti posojilo 30 milijonov za svoj mali teritorij, potem je izven debate, da bi morala oblastna skupščina za svoj veliko obsežnejši teritorij žrtvovati vsaj enako vsoto. Če pa že oblastna skupščina ne razpolaga

z milijonskimi vsotami za zgradbo stanovanjskih hiš, potem naj bi večina vsaj s skromnim zneskom v proračunu dokumentirala, da tudi zanj obstoji stanovanjski problem, ne pa, da je šla preko tega važnega vprašanja molče in s preziranjem.

Že v zadnjem zasedanju sem stavil predlog, do votira oblastna skupščina za početke organizacije za starost in onemoglost znesek 100.000 dinarjev. Zavarovanja za starost in onemoglost ni mogoče naenkrat izvesti. Poleg tega smo lahko prepričani, da se o tem vprašanju zaenkrat s strani državne uprave ne bo nič ukrenilo. Pokrajinska neenotnost socialnih in gospodarskih razmer ne dopušča, da bi se zavarovanje izvedlo enotno za vso državo. Zato je potrebno, da se s problemom zavarovanja za starost in onemoglost prično pečati oblastne skupščine, posebno naša in mariborska, kjer so vsi socialni in gospodarski pogoji za izvedbo zavarovanja dani. Predlagam, da se v proračun vnese vsota 100.000 dinarjev za ureditev zavarovanja za starost in onemoglost. (Posl. dr. Albert Kramer: «To je bilo v odseku odklonjeno, ker so bili zastopniki krščansko-socialnega delavstva proti temu!») Nečuvveno je, če se zastopniki delavstva izrekajo proti zavarovanju za starost in onemoglost. V Vaših vrstah pač ni pravega socialnega čuvstvanja. (Posl. dr. Milavec: «Toliko gotovo, kakor pri vas!»). Gospod doktor, prav koristno bi bilo za Vas, če bi se prišli v tem pogledu k nam učiti.

Pričakujemo, da boste proračun za socialno politiko revidirali in sprejeli postavke, ki ste jih sedaj prezrli. Če to opustite, ne morete nikdar več nastopiti med delavstvom in mu zagotavljati, da ste socialna stranka. Sicer bom pa v specialni debati glede tega odstavka stavil svoje predloge.

Značilno pa je, da se je v poglavju socialne politike našel denar v znesku 200.000 Din za razne podpore. Gospodje, če hočemo govoriti o programu, potem ne moremo govoriti o raznih podporah, temveč moramo točno specificirati, za kaj gredo tako velike postavke. Mi odklanjamo dispozicijske fondne.

Uvajate nove davščine na vagonске pošiljke in na vstopnice kinematografov, četudi ste ob otvoritvi oblastne skupščine izjavljali, da ne boste uvajali novih davščin.

Taks od vagonških pošiljk gotovo ne bodo plačali trgovci, ampak jih bo moral plačati konsument. Davščina na vagonске pošiljke je nesocialna ter bo zopet podražila vse življenske potrebščine.

Dalje pravijo gospodje iz večine, da je popolna v redu, če se kina obremene. (Dr. Milavec: «Samo premalo so se!») Naj se obremene, toda smao do gotove meje. Sedaj so kinematografi že zadostno obremenjeni z državnimi taksami. Nova oblastna davščina bo imela za posledico, da se zvišajo cene vstopnicam. V kinematografe pa zahajajo samo revnejši sloji prebivalstva, ki se ne morejo posluževati dragih kulturnih prireditev, bodisi že gledališča ali koncertov. (Klici iz večine: «In ki bolj vlečejo kot pa gledališča!») Mislim, da tudi kinom ne morete odrekati kulturne vzgoje. Če že hočete iz vašega velikega moralnega stališča nastopati proti kinopredstavam, potem imate pač druga sredstva na razpolago, da prepričate, da bi se v kinematografih vi in vaši pristaši ne pohujševali. (Posl. dr. Milavec: «Iz vašega govora se vidi, da se vaši volilci rekrutirajo iz kinoobiskovalcev!») Jaz se prav nič ne sramujem, če moji volilci zahajajo v kino, ker si žalibog ne morejo privoščiti drugih dragih prireditev in zabav.

Proračun je specialno v svojem socialnem poglavju pokazal, da današnja večina v tej zbor-

nici noče vpoštevati socialnih in gospodarskih potreb delovnega ljudstva. Ta proračun kaže, da ste nesocialni in reakcionarni. (Klerikalci vpijejo, opozicija pa odobrava govorniku.)

Kaj so klerikalci odklonili?

Tovariš poslanec Ivan Tavčar je v oblastni skupščini, da se vsaj nekoliko zboljša proračun za socialno skrbstvo, stavil te-le predloge:

1. Da se določi kot prispevek za početke organizacije starostnega in invalidskega zavarovanja znesek 100.000 Din.

2. Da se določi kot prispevek za okrevališče za revne, bolehnne in slabotne otroke ob Jadranskem morju, ki se ima ustanoviti na inicijativo Zveze avtonomnih mest znesek 150.000 Din.

3. Da se določi kot prispevek za podpiranje brezposelnih znesek 200.000 Din.

4. Da se določi kot podporni fond za obolele v svrhu individualnega zdravljenja (posebno za tuberkulozne) znesek 100.000 Din.

5. Da se podpiše 6 odstotno obligacijsko posojilo mestne občine ljubljanske za zgradbo stanovanjskih hiš znesek 1 milijon dinarjev.

Klerikalna večina ni navedla ne enega stvarnega razloga, da predlogi niso umestni. Navzlic temu je pa brezobzirno odklonila vse te predloge in s tem dokazala, da ji je socialno skrbstvo v oblasti deveta briga.

Delavci in nameščenci, zapomnite si nesocialno nastopanje klerikalcev!

Obrtno-nadaljevalno šolstvo.

Poslanci obeh slovenskih oblastnih skupščin pripadajo po veliki večini stranki, ki poudarja na deželi svoj agrarni značaj, v mestih in industrijskih krajih se predstavlja kot zastopnica industrijskega delavstva. Dvojna morala politike večinske stranke se kaže zlasti v proračunih obeh oblasti. Na eni strani vidimo favoriziranje kmetijstva; obenem oblastni poslanci ravno iste stranke stavljajo socialne predloge kot pesek v oči volilcem mest in trgov.

Kako malo resne volje kaže SLS za malega človeka, za trpeče delavstvo, nam kaže sprejeti proračun, kateri izkazuje izdatkov oziroma podpor za obrtno-nadaljevalne šole v Sloveniji nekaj tisoč dinarjev. Skoraj se obrtno-nadaljevalno šolstvo komaj omenja v obeh teh proračunih, med tem, ko se ustanavljajo kmetijsko-nadaljevalne šole, čemur ne oporekamo, ali vendar mislimo, da zaslužijo isto uvaževanje tudi šole obrtnega proletarijata. Te šole vzdržujejo lokalni faktorji; najmanj je prispevala doslej država. Zato bi bila dolžnost oblastnih skupščin, pobrihati se v isti meri za obrtne vajence, kakor za vajence kmetijsko-nadaljevalnih šol. Imam vtis, da se namenoma toliko poudarjata kmetijstvo in kmetijski stan in zapostavljata obrt in industrija.

Da bodo naši čitatelji vedeli, v kakšnem razmahu je obrtno-nadaljevalno šolstvo v Sloveniji, podamo nekaj statističnih podatkov o stanju te panoge našega šolstva v zadnjih dveh letih.

Cela Slovenija ima 13.628 trgovskih in obrtnih vajencev in vajenk z Ljubljano vred. Ljubljana sama jih ima 1636. Dočim obiskujejo vsi vajenci v ljubljani obrtno-nadaljevalno šolo redno in jo vzdržujejo deloma sami, ali prispeva ljubljanska mestna občina, ima dežela 4513 vajencev brez vsakega pouka in samo 7479 vajencev-bodočih mojstrov je tako srečnih, da se teoretično vežbajo v obrtno-nadaljevalnih šolah. Dobra tretjina vsega obrtniškega naraščanja je brez vsakega strokovnega pouka. Vsak tretji slovenski vajenec okuša nehoite in nevede trpkost usode in je njegova konkurenčna zmožnost spričo kvalificiranih tujih delovnih sil zelo zmanjšana ako ne celo onemogočena. Kako bo izgledala slovenska industrija v bodočnosti, vidi danes samo oni, ki je resnično pravi Slovenec.

V mariborski in ljubljanski oblasti je 59 obrtno-nadaljevalnih šol; v ljubljanski 43, v mariborski samo 16 po statistiki za šolsko leto 1925./1926. So kraji s 30 do 100 in več vajenci brez obrtno-nadaljevalne šole. Zlasti se odlikuje Prekmurje; a tudi ostala mariborska oblast ne zaostaja in se vredno pridružuje ljubljanski oblasti. Našteli smo 70 krajev v celi Sloveniji, ki imajo vse pogoje za ustanovitev obrtno-nadaljevalnih šol. Toda merodajni faktorji se ne ganejo. Naj storita obe oblasti skupščini svojo dolžnost in razpredeta obrtno-nadaljevalne šole po vseh krajih Slovenije, kjer je nad 30 vajencev. V ljubljanski oblasti je treba ustanoviti 36 šol, kamor bi hodil 1301 vajenec; v mariborski oblasti 34 s 1683 vajenci, ki so doslej oboji brez pouka. Imamo še veliko občin z 20 vajenci. Teh nismo všteli tukaj.

Oblastni skupščini imata dovolj hvaležnega, neobdelanega polja. Razumemo, da se v podrobnosti ne moreta spuščati, ali smernice, po katerih naj lokalni faktorji ustanovljajo obrtno-nadalje-

valne šole, bi bile vendar potrebne posebno tam, kjer je inicijativa po ustanovitvi obrtno-nadaljevalne šole od strani javnosti in vladnih organov zelo majhna.

Napačno bi bilo vse izdatke naprtiti slovenskima oblastnima skupščinama. Temelje morajo postavljati občine, zbornice za obrt, trgovino in industrijo, obrtne zadrage itd. Pokazati morajo same življensko sposobnost in poudarjati pravico do obrtno-nadaljevalnih šol ravno lokalni krogi. Ali pobuda naj pride od zgoraj, kjer je združena ne samo davčna moč in sila prebivalstva Slovenije, temveč tudi kjer je zbrano zastopstvo vseh krogov iz cele Slovenije.

1. maj je praznik dela. Bodimo bratje in sestre vedno na straži in v boju za pravice zatiranih! Naši mladi naraščajniki nam bodo hvaležni za naš trud. 1. maja naj nekoč slavimo popolno zmago pravice nad krivico. Združujmo ročni in duševni proletarijat! Med oba postavimo kot najtrdnjšo vez praktično in teoretično izobrazbo mladine, ki je bodočnost narodov. A—

Franjo Rupnik:

Zadružništvo.

Svetovna vojna je v vseh svojih strašnih posledicah naprtla na rame šibkejših največja bremena, ki so socialno krivična. Vojna je že sama po sebi in svojem namenu nesocialna, ker uničuje kulturo, gospodarstvo in najboljše ljudske sile. S svojimi posledicami ustvarja ugodne pogoje za še večje obogatitve bogatih in obubožanje srednjih in nižjih slojev, širi in pogloblja socialni prepad, oziroma ustvarja socialne razlike.

Čim bolj opazijo in občutijo nižji sloji socialne razlike, čim večji je socialni prepad, toliko bolj se zavedajo svoje bede in spoznavajo krivičnost obstoječih razmer, toliko ostreje postaja socialno vprašanje, tem nujnejše se zahteva rešitve.

In kdo naj reši to pereče vprašanje? Kapitalisti, ki močno drže v svojih rokah vajeti gospodarstva, socialnega vprašanja ne bodo nikdar rešili.

Rešiti morajo socialno vprašanje le delovni sloji sami! In kako?

S samopomočjo, z gospodarsko organizacijo malih ljudi, z zadružništvom.

Bolj kot kedaj poprej so po vojni ustvarjene razmere najbolj ugodne za dviganje zadružne misli. Nikdar ni tako izrazito stopila potreba po samopomoči obubožanih in izkoriščanih, kakor sedaj, ker so le-ti imeli priliko opazovati brezobzirnost in nenasitnost kapitalizma in njegove zle posledice za pretežno večino naroda. Delovni sloji vidijo izhod in rešitev iz bede, v katero so zašli zaradi strašnih posledic, edino v samopomoči.

V narodu so se pojavile proti kapitalističnim socialistične težnje, ki se le s težavo in počasno uveljavljajo, ker ne razpolagajo s takim orožjem in izkušnjami, kot ga ima kapitalizem. Zato pa pridobiva socializem nove poti, po katerih pretvarja pasivno socialno zavest mas v energijo, s katero kljubuje odporu kapitalizma in uveljavlja najnujnejše zahteve socializma v gospodarstvu in politiki. Ta nova pot je pa zadružništvo, to je ono polje, na katerem ima socializem zaznamovati že prav lepe uspehe.

Kakor sta se po vojni skrajni individualizem in socializem mogočno okrepila, ki vodita v mnogih državah gigantsko medsebojno borbo ter hočeta oba z najradikalnejšimi sredstvi rešiti vsak svojo stran, ter s tem pretresata vse gospodarstvo, tako je treba priznati, pa naj si je kdo pristaš ene ali druge skrajnosti, da nadaljevanje takega boja malemu človeku ne more prinesiti nikakih koristi. Kakor je nadaljevanje dosedanjega kapitalističnega gospodarstva nevzdržljivo in nevarno, tako je uresničenje socialističnih nauk v zmislu marksizma za sedaj in za dogleden čas še nemo-

goče. Zato mora iti bodočnost srednjo zlato pot, da si ustvari nacionalno in tudi internacionalno gospodarsko organizacijo, ki vključi posamezna gospodarstva v celoto narodnega gospodarstva, od strani pri tem slabe strani individualizma, ne da bi uničila vrline, iniciativo in gibčnost. Ta srednja pot bo uresničila gospodarski socializem, ne da bi pri tem zavrgla dragocene vrline in pripomočke kapitalističnega gospodarstva.

V to je pa poklicano zadružništvo, kot najprimernejši činitelj, da na razvalinah dosedanjega ustvari nov smotren gospodarski red, da blaži nasprotja, uvede socialno pravičnost in obzirnost, ne da bi pri tem ubilo podjetnost in delavnost. Edino zadružništvo je zmožno dati družbi

spoznanje, da so tudi v gospodarstvu etična načela nujno potrebna, da skrajni individualizem in socializem zastrupljata družbo z golim materijalizmom.

Zadružništvo ima poleg gmotnega cilja še socialni cilj, ker hoče v skupnem delu doseči to, kar ne zmore posameznik.

Skupno delovanje za skupni cilj daje zadružništvu poseben značaj, značaj osebne solidarnosti, ki je mogoča zopet le tam, kjer vladata prijateljstvo, ljubezen in vzajemnost. Te tri lastnosti so gonilna moralna sila zadružništva, ob kateri se morajo razbiti vse nakane onih, ki nimajo zmisla in ne volje delati za skupnost.

Brez žrtev in dela in brez zanimanja za socialna in gospodarska vprašanja mali človek ne bo dosegel nikdar gospodarske svobode, ki je končni cilj vseh organiziranih delavskih mas.

Preglejmo svoje delo v preteklosti in spoznali bomo, da smo na polju zadružništva, od katerega edinega zavisi vsa naša bodočnost, bore malo storili.

Popravimo to pogreško!

Ob proslavi prvega majnika, ko se s ponosom oziramo na ustvarjena dela, kot sad pridnosti naših rok in uma, spomnimo se, da smo vse to ustvarili za druge, a zase nič drugega, kakor da smo se s težavo prerinili do tu in ohranili svoje življenje, pripravljani zopet nadalje žrtvovati potne srage in svoje žulje za tuje koristi.

Preokrenimo svojo gospodarsko pasivnost v aktivno delo za zgradbo močnih zadružno-gospodarskih postojank, ker bomo s takim delom bolje služili lastnim in skupnim koristim. Zanesimo s svojim delom socializem v gospodarstvo, da vzklije iz njega nekoč ona socialna pravičnost, ki jo danes še pogrešamo.

Naj bo letošnji prvi majnik mejnik v delu za gospodarsko in socialno prerojenje! Zato živel prvi maj!

Narodno-strokovna zveza.

K 1. maju nekaj bilance.

Ne bo odveč, če napravimo ob priliki praznovanja velikega delavskega praznika vsaj nekaj bilance o delavskem pokretu.

Kamorkoli pogledamo, povsod se nam pokaže velik deficit. In deficita ni nobeden vesel, še manj ga moremo biti veseli mi delavci.

Oglejmo si stanje delavstva.

Danes se vršijo v vsej državi vzlic veliki brezposelnosti redukcije kar na debelo. Danes reducira to, jutri drugo podjetje. V tem posebno tekmujejo podjetja v Sloveniji. Pa ne samo privatna podjetja se zatekajo k redukcijam, temveč se je k temu zlu zatekla v zadnjem času tudi država, ki je pod klero-radikalno vlado vrgla na cesto par sto uslužbencev. Z redukcijami se je število brezposelnih pomnožilo s par sto novih ljudi. Delovnih prilik ni skoro nobenih, ali pa so prav minimalne. To nam najboljše dokazujejo poročila borz dela, ki beležijo vedno nove priglašence, ki iščejo dela, medtem ko zaznamujejo prav malo delodajalcev. Razume se, da ima število brezposelnih zelo kvaren vpliv na določanje mezd; plače se regulirajo v škodo delavca.

Delavski pokret kaže zelo velik deficit v socialni zakonodaji. Zakon o zaščiti delavcev je in ni zakon, ker obstoja na papirju. Pravilnik k posameznim določbam zakona ležijo pri različnih načelnikih v ministrstvu; močna roka podjetnikov zadržuje njih izdajanje. Še zadnja aktiva, katero so hiteli beležiti klerikalci v bilanco delavskega pokreta, se je spremenila v pasivo. Dr. Gosar je sicer hitel in hitel izdajati najrazličnejše pravilnike, a izdal ni nobenega. Je pač tudi njega ovirala močna roka, čeravno spada v krog proletar-

cev, saj tako trdijo oni, ki ga poznajo. Skratka, v bilanci delavskega pokreta najdemo prav povsod največji deficit.

Da se deficit veča in ne zmanjšuje, pa je največ krivo delavstvo samo. Poglejmo si današnje strokovne organizacije. Naj mar vprašamo, koliko članstva štejejo? Ne, ker bi to bilo preporazno. Konstatiramo le suho dejstvo, da je organizirane v Jugoslaviji manj kot 10 % vsega delavstva. Nad 90 % je divjakov. Pri teh številkah se ne smemo čuditi, če bomo še dolgo čakali na aktivo v bilanci delavskega pokreta.

Bolečino, ki razjeda delavsko telo, poznamo vsi, zdravilo tudi. In vendar se tega zdravila branim. Res je, da ga delodajalci opisujejo kot najhujši strup, mi pa vemo, da nam le to zdravilo prinese ozdravljenje. Za delavski pokret ni boljšega zdravila, kot so strokovne organizacije. In sedaj ko vemo, kako izgleda ob letošnjem prvem maju naš pokret, uporabimo majske proslave kot največjo agitacijo za našo strokovno organizacijo. Vsi delavci morajo brezpogojno v strokovno organizacijo; vse napredno delavstvo se mora priključiti Narodnostrokovni zvezi.

★

Agitacijski teden «Nove Pravde». Ponovno opozarjamo vse naše člane in čitatelje na naš agitacijski teden, ki ima biti od 1. do 7. maja t. l. V tem tednu pokažimo, kaj zmoremo za naš priljubljeni delavski list, brez katerega si ne moremo misliti delavskega pokreta. Zavedajmo se, da je dober strokovni list najboljše delavsko orožje. In če imaš slabo orožje, je vsaka zmaga že v naprej izgubljena. Vsak naš član in čitatelj lista naj nam v tem tednu dobi vsaj enega novega naročnika, ki naj plača vsaj za tri mesece

18 dinarjev. Naš list je najboljši strokovni list v Sloveniji. Primerjajte ga z drugimi enakimi listi, pa boste videli veliko razliko in priznali nam boste, da trdimo resnico, če pravimo, da je najboljši. — Za agitacijski teden je razpisana velika književna nagrada, ki jo prejme oni, ki nabere največ novih naročnikov. Vse podružnice so prejele v okrožnici pogoje in vedo, da ima pravico do nagrade oni, ki je nabral največ takih naročnikov, ki so plačali za najmanj četrt leta list. Na delo torej povsod za to lepo nagrado. Onemu, ki jo dobi, ne bo nikoli žal. — V agitacijskem tednu pridobite «Novi Pravdi» tudi kaj inseratov. Vse podružnice so prejele cenike in smo jim tako olajšali delo. Naj ne bo podružnice NSZ, ki ne bi v tem tednu poslala vsaj en inserat listu. Pokažite, da ste zavedni in požrtvovalni. «Nova Pravda» ne potrebuje hvale, ona se hvali sama, potrebuje pa podpore v obliki novih naročnikov in inseratov. Teh ji pridobite in ji tako izkažite svojo hvaležnost, ker vodi v Vašem imenu strokovno borbo. Širimo in pospešujemo naš list, širimo in pospešujemo «Novo Pravdo»!

† **Leopold Zorž.** V sredo 27. t. m. je v Ljubljani umrl naš stari član in borec v naši strokovni organizaciji tov. Leopold Zorž. Pokojnik je bil 67 let star in je ves čas opravljal službo strojnika in ključavničarja. Po kratki bolezni se je preselil v boljši svet. Pokojnik je bil dolgo vrsto let naš član in je oče našega agilnega odbornika tov. Leo Zorža. Pokopali so ga v četrtek 28. t. m. Pogreba se je udeležila tudi delegacija Narodno-strokovne zveze. Dragemu pokojniku naj bo lahka domača gruda. Preostalom naše iskreno sožalje.

PTUJ. Vsa narodna društva v Ptujju so sklenila proslaviti letošnji 1. maj kar najveličastneje. Zjutraj rano priredi mestna godba budnico, da tako opozori vse mestno prebivalstvo na velik delavski praznik. Dopoldne ob 10. uri se vrši v Narodnem domu javen majski shod, na katerem govori strokovni tajnik tov. Vladimir Kravos iz Ljubljane. Popoldne od 2. do 3. ure bo promena koncert pred magistratom. Ob 3. uri obhod po mestu z godbo in praporom na čelu, potem izlet v Rogoznico, kjer bo pri Bračiču velika veselica z godbo, plesom, šaljivo pošto in drugim sporedom. Čisti dobiček je namenjen bolnim in brezposelnim članom, zato se nadejamo kar največjega obiska s strani napredne javnosti. Letos bo Ptuj prvič praznoval veličastno veliki delavski praznik.

ŠT. PAVEL. Tudi mi Šentpavelčani se pripravljamo za dostojno proslavo delavskega praznika. Naš odbor je sklenil, proslaviti 1. maj dostojno in po sledečem redu: Zjutraj ob 9. uri obhod po št. Pavlu, nato javen shod pred cerkvijo, na katerem govori predsednik NSZ tov. Rudolf Juvan iz Ljubljane. Popoldne ob 3. uri se bo pa vršila velika veselica v vseh prostorih g. Vednika. Na sporedu je tudi zelo šaljiva burka «Pesek v oči». Čisti dobiček gre za naše najbednejše. Pozivamo vse člane in vso napredno javnost št. Pavla, da z nami vred praznuje praznik dela.

MEŽICA. Pri nas smo za enkrat opustili pompozno praznovanje 1. maja, ker živimo v slabih razmerah. Da pa vendar dostojno praznujemo naš edini praznik, smo povabili naše bratske podružnice iz Črne in Prevalj k nam na izlet in na naš shod, katerega priredimo ob 10. uri dopoldne v gostilni g. Trohe. Popoldne bomo pa nekoliko spremili naše ljube goste in se z njimi kaj pogovorili.

JAVORNIK. Narodno delavstvo pri nas še ni nastopilo z javnim shodom, kakor bo to storilo ob priliki proslave 1. maja. S tem pa še ni rečeno, da pri nas ni zavednosti. Ako pogledamo zadnje volitve, vidimo, koliko smo napredovali. Pogoje za napredek imamo, to kaže razpadanje nasprotnih frazarskih vrst. Delavci, sprevidite, da je mesto za vse le v Narodno-strokovni zvezi. Imamo veliko teženj, kakor po vseh industrijskih centrih, zato se bomo vsi udeležili prvomaj-

niškega shoda. Vrši se ob 10. uri dopoldne, več na lepakih.

CELJE. «Bratstvo» v Celju obhaja svoj letošnji 1. maj na ta način, da priredi pešizlet k Celjski koči. Odhod od Kapucinskega mosta ob 6. uri zjutraj. Pri koči igra lasten tamburaški zbor; komični solospjevi in kupleti. Vabijo se vsi člani in prijatelji, da se izleta polnoštevilno udeleže. Izleta se udeležijo tudi člani narodnosocijalistične stranke.

VIČ. Podružnica Narodno-strokovne zveze na Viču proslavi 1. maj po naslednjem redu. Zjutraj ob pol 6. uri zbiranje pred Sokolskim domom. Od tu točno ob 6. uri izlet s tamburaši na Rožnik. Ob 10. uri se udeležimo korporativno shoda v Mestnem domu. Popoldne ob 3. uri velika vrtna veselica v vseh prostorih gostilne «Amerika» na Glincah. Svira del godbe Dravske divizijske oblasti in tamburaški zbor podružnice NSZ na Viču. Vstopnina 5 Din za osebo. Čisti dobiček je namenjen bolnim in brezposelnim članom.

ZAGORJE. V nedeljo 24. t. m. se je vršilo pri nas ustanovno zborovanje podružnice Narodno-strokovne zveze. Na zborovanju sta se združili bivši podružnici Narodno-socijalne strokovne zveze in Unije v eno samo podružnico, kateri so za predsednika izvolili tov. Vinka Sedlarja. Na zborovanju je govoril tudi predsednik NSZ tovariš Rudolf Juvan. Več o tem zborovanju v prihodnji številki lista.

POLJČANE. Naša mlada podružnica se je znatno okrepila in je njen procvit zagotovljen. 1. maj se bo proslavil v tem delavskem središču prvič v pravem pomenu in v znamenju delavske zavednosti in napredka. Med našim agilnim odborom in članstvom je opaziti veliko zanimanje in delavnost, ki znata prinesiti mladi podružnici kar največ uspehov. Žal imamo tudi pri nas veliko število neorganiziranega delavstva. Tega vabimo v svoje vrste. Naš prvomajski shod se vrši ob 8. uri zjutraj na vrtu g. Grundnerja v Poljčanah. Vabimo vse delavstvo, da se tega prvega našega shoda udeleži polnoštevilno. Popoldne priredimo ob 16. uri (ob štirih popoldne) družabni večer na vrtu restavracije «Götz» pri g. Žnidaršiču v Peklu, v primeru slabega vremena pa v notranjih prostorih. Na prireditvi sodeluje priljubljen tamburaški odsek. Vse prireditve so vstopnine proste in se nadejamo zato kar največje udeležbe s strani napredne javnosti.

JESENICE. V soboto 23. t. m. se je vršil na Savi javen shod proti ukinitvi zaščite stanovanjskih najemnikov. Shod ni bil obiskan, kakor bi moral v takem primeru biti. Tudi tu se je videlo, da borbenost ljudstva ponehuje. — V tovarnah Kranjske industrijske družbe volimo že nekaj let delavske zaupnike. Po volitvah so se vršile plenarne seje izvoljenih zaupnikov, katerih se je udeleževal tudi zastopnik Delavske zbornice. Povabljeni pa so bili tudi zastopniki drugih strokovnih organizacij. V zadnjem času se vršijo seje čisto v duhu socijalne demokracije in se prezirajo vsi ostali zaupniki. Delavstvo je s takim početjem izgubilo vsako zaupanje v obratne zaupnike. Tukaj bo treba nekaj ukreniti, da se stre samopašnost nekaterih sodrugov. — Prihodnji mesec namerava oditi ravnatelj tovarne na Javorniku na novo mesto v Zenico. Ob tej priliki namerava vzeti s seboj nekaj delavcev. Mi opozarjamo vse one, ki mislijo oditi v Zenico, da si stvar dobro premislijo, da ne bo pozneje razočaranj.

JESENICE. Krajevna organizacija NSS opozarja članstvo ter somišljenike, da se udeležijo prvomajskih proslav, katere priredi podružnica NSZ na Javorniku, v kar največjem številu. Pričakujemo, da se naše proslave udeležijo tudi železničarji, vsaj oni, ki so naših misli. Tudi njih tarejo skrbi in nadloge in prav je, da se pridružijo manifestaciji narodnega delavstva ter tako tudi sami manifestirajo za svoja prava. Železničarjem se je tudi znižala plača in žive sedaj v skrajni bedi. Vprašujemo merodajne faktorje,

Podružnica Narodno-strokovne zveze na Viču

priredi na dan 1. maja ob 3. uri popoldne v vseh prostorih in na vrtu gostilne «Amerika» na Viču-Glincah

veliko vrtno veselico

v prid bolnim in brezposelnim članom.

Svira del godbe Dravske divizijske oblasti in društveni tamburaški zbor.

Vstopnina 5 Din za osebo.

Vabimo vse napredno delavstvo in ostalo občinstvo k mnogoštevilni udeležbi.

O d b o r.

kako je mogoče delavcu izhajati z mesečnimi dohodki 500 dinarjev. Takih primerov imamo na Jesenicah več. Neki delavec dela od 7. ure zjutraj do 16. popoldne. Stanovanja plača 50 Din, ostalo mu ostane za hrano ter mora zato jesti samo zjutraj in opoldne, za večerjo gre navadno spat. Železničarji, z nami na manifestacijo 1. maja! V složnosti je moč! Živel 1. maj!

JESENICE. Vse delavstvo bo prvega maja pustilo delo, ne zaradi tega, ker je ta dan slučajno nedelja, temveč z ozirom na velik delavski praznik, katerega porabi delavstvo za manifestacije, na katerih se bori za svoje pravice. Letošnji prvi maj bomo proslavljali v mnogo težjih okoliščinah kakor pretekla leta. Davek na ročno delo nas tare, poleg njega nas tare velika brezposelnost. Sicer pri nas še ni brezposelnost tako razširjena, lahko pa bi popolnoma odpadla, ako bi vodstvo tovarne to le hotelo. Vodstvo tovarne bi se imelo predvsem ozirati na okoliške občine; da temu ni tako, nosijo del krivde tudi socijal-patrijotje, ker večkrat v takem primeru predlagajo celo kmečke posestnike pred delavcem, ki se vrne od vojakov in je brez vsakih sredstev. Stanovanjske najemnike se misli prepustiti na milost in nemilost hišnim posestnikom, podjetje nima zmisla za gradnjo delavskih stanovanj, bedo stanovanj pa občutimo delavci tovarne KID kar najobčutnejše. Sedaj stanuje po več družin v takem stanovanju, ki bi iz higijskih ozirov ne smelo biti niti za eno družino uporabljivo. Mnogi delavci stanujejo po dve, tri in več ur daleč od tovarne, kar je za delavca, ki trdo dela, zelo neprijetno. Osemurnik se vsepovsod tepta. Krivci za to kršitev so neorganizirani delavci v vseh tovarnah. Iz naših tovarn bi imeli marsikaj povedati, pa pustimo to za enkrat pozneje. Kakor rečeno, naš letošnji 1. maj ne proslavimo v dobrih, temveč v najslabših razmerah. Kljub temu se bo proletarijat zbral prav povsod in manifestiral za svoja prava. Napredno delavstvo z Jesenic in okoliških krajev bo imelo svojo manifestacijo na Javorniku, kjer priredi podružnica Narodno-strokovne zveze ob 10. uri javen majski shod, na katerem bo govoril tov. Franjo Rupnik iz Ljubljane. Pridite vsi na manifestacijo, pridite vsi na proslavo delavskega praznika!

Cene tujemu denarju.

Na zagrebški borzi se je dobilo 26. t. m. v devizah:

100 avstrijskih šilingov za 800.50 do 803.50 Din;

100 italijanskih lir za 325.55 do 327.55 Din;

1 dolar za 56.75 do 56.95 Din;

100 madžarskih pengov za 993 do 996 Din.

Krojačnica IVAN GOGALA

na Jesenicah - Savi

se priporoča za vsa krojaška dela ter naznanja, da ima v zalogi vsakovrstne deške obleke kakor tudi vsakovrstna pokrivala za gospode in dečke, vse po najnižjih cenah in solidno izdelano.

Tedenske vesti.

* **Bela nedelja res bela.** Naš naslov sicer ni popolnoma točen, kajti na belo nedeljo kljub vsej njeni čmernosti podnevi še nismo sanjali, da bomo v noči na ponedeljek dobili sneg, pravcati sneg, ne samo par snežink. No, pa se v nižavah sneg ni držal. Že dopoldansko solnce v ponedeljek ga je raztopilo. Ostale so le sem in tja posledice v zlomljenih vejah. Pravijo, da je sneg napravil celo nekaj dobrega, da je namreč upihnil luč življenja številnim majskim hroščem.

* **Pastirski list zoper «brezversko» časopisje** pripravlja tudi mariborski g. škof, kakor je razvidno iz zadnje številke njegovega uradnega lista. Se pač bližajo volitve. Drugega povoda za to ni, kajti g. škof pač ne more z mirno vestjo trditi, da je napredno časopisje res brezversko.

* **Naša ameriška posojila.** Naša država, Državna hipotekarna banka, Beograd in nekatera druga naša mesta dobe v Zedinjenih državah obsežna posojila, katerih skupna vrednost bo znašala okrog 2 do 3 milijard dinarjev. Tako ogromna vsota, ki pride v našo državo, bo znatno olajšala našo gospodarsko krizo.

* **Občni zbor Zveze trgovskih gremijev in zadržug za Slovenijo** se je vršil v nedeljo ob udeležbi 161 zastopnikov gremijev v Ptuj. Posamezni govorniki so protestirali proti uvajajočim se novim oblastnim davkom, ki jih klerikalna večina v ljubljanski oblastni skupščini nalaga že itak davčno preobremenjenim gospodarskim krogom. Sprejela se je tudi resolucija, da se čimprej skliče v lanskem letu pravilno izvoljena Zbornica za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani. Volitve novega odbora so potekle mirno in se je po obnem zboru konstituiralo načelstvo zveze tako-le: načelnik Vilko Weixl, podnačelnika Josip J. Kavčič in Rudolf Stermecki, blagajnik Jurij Verovšek. Prihodnji občni zbor se bo vršil v Novem mestu.

* **Občni zbor Zveze obrtnih zadržug za mariborsko oblast** se je vršil v nedeljo v Mariboru in je bil tem bolj slovesen, ker je zveza obenem slavila dvajsetletnico svojega obstoja. Iz tajniškega poročila je povzeto, da je imela zveza v minulem poslovnem letu 33 članic s 3240 člani. V novi odbor so bili soglasno izvoljeni: Franc Novak, Franc Bureš in Lešnik (Maribor), Potočnik (Radvanje), Zajšek (Ptuj), Zadravec (Središče), Horvat (Ljutomer), Jernej Golčar (Celje), Jakob Virjen (Vransko), Volk (Šoštanj), Kolar (Šmarje), Rebernik (Guštanj); namestniki: Kumere, Volčič in Kreutzer (Maribor), Zabavnik (Ormož), Vrenko (Celje), Jamšek (Guštanj); preglednika računov Vahtar in Kravos. Sprejet je bil tudi predlog, da se pošlje ministru za trgovino in industrijo brzojavka, v kateri se zahteva takojšnja upostavitelani izvoljene Zbornice za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani.

* **Češkoslovaški visokošolci bodo obiskali Jugoslavijo.** Večja skupina visokošolcev, ki študirajo gozdarstvo na visoki šoli v Brnu, bo posetila prihodnji mesec Jugoslavijo. V Beogradu bodo visokošolci gostje mestne občine in vseučilišča. Iz Beograda bodo odpotovali v Bosno, kjer si bodo ogledali znano Steinbejsovo lesno industrijo. Na povratku bodo posetili izletniki tudi Zagreb in Ljubljano.

* **Preizkušnje dalmatinskih vin v Ljubljani.** Ker so se v zadnjem času vedno bolj širile vesti o manipulacijah, ki jih vrše gotovi trgovci z vinom, zlasti oni z dalmatinskimi vini, in ker je stvar obravnavala tudi ljubljanska oblastna skupščina, so mehodajna oblastva uvedla preizkušnje vseh, zlasti dalmatinskih vin. Prejšnji teden je sodišče samo odredilo preizkušnjo vin, in sicer za nekatere trgovce, odnosno gostilničarje precej usodno, tako da so nekemu trgovcu več sodov vina zaplenili, odnosno izlili, ker je bilo ponarejeno. Organi mestnega dohodarstvenega urada so v mestu doslej izvedli že dvakrat preizkušnjo vin.

* **Poškodovane bankovce sprejema samo Narodna banka.** Narodna banka je izdala naslednje opozorilo glede poškodovanih bankovcev: «Pri zamenjavi poškodovanih bankovcev se bo pridržal primeren znesek po velikosti poškodovanega dela risbe, ki stanejo po 70 par za vsako vrsto bankovcev, razen onih po 5 Din, katerih izdelava stane po 50 par za vsak komad. Pri ocenjevanju poškodbe novčanic se ne upošteva beli okvir, marveč samo risba.» Povodom tega pojasnila je ministrstvo pošte in brzojava vsem poštanim uradom in poštini hranilnici naročilo, naj sploh ne sprejemajo poškodovanih bankovcev, interesente pa naj napotijo v Narodno banko in njene podružnice.

* **Razstava umetnin na ljubljanskem velesejmu.** Za časa letošnjega velesejma od 2. do 11. julija se bo vršila II. umetnostna razstava v paviljonu K, na katero že danes opozarjamo.

* **Nemški poslanec v mariborski oblastni skupščini.** Nemškega poslanca je končno vendarle dobila mariborska oblastna skupščina s tem, da je odložil svoj mandat vodja mariborskih radikalov g. dr. Rudolf Ravnik. Na njegovo mesto je prišel nemški advokat dr. Lotar Mühleisen, pred vojno vodja nemštva v Slovenski Bistrici. Dolge mesece zatajevani dogovor z Nemci je torej prišel s tem tudi v dejanju v javnost. Tako so edino klerikalci in radikali pripomogli do mandata Nemcem, ki bi sicer nikdar ne dobili svojega poslanca v Mariboru.

* **Občinske volitve v občinah Sorici in Selcah** se bodo vršile 15. maja t. l. Obe imenovani občini sta bili prej deloma zasedeni od italijanskih oblasti, zaradi česar se niso mogle vršiti volitve skupno z zadnjimi občinskimi volitvami v Sloveniji.

* **Nov okrožni zdravnik v Kočevju.** Pišejo nam: G. dr. Leopold Mejač je bil imenovan za okrožnega zdravnika v Kočevju. Še pred nastopom službe pa je bil razrešen in imenovan na njegovo mesto g. dr. Josip Krauland. Ta postopek je precej čuden.

* **Velika slavnost v Petrovčah.** Pišejo nam: Zveza slovenskih vojakov iz svetovne vojne bo priredila proslavo odkritja spominske plošče vsem padlim vojakom lavantinske škofije na praznik vnebohoda 26. maja t. l. z obsežnim sporedom. Popoldne od 3. uri se bo igrala velika bojna igra na prostem «Kalvarija», I. dejanje na dan mobilizacije leta 1914., II. dejanje pri kadru, III. dejanje na gališki fronti, IV. dejanje na fronti na Doberdolu, V. dejanje pa v fašistovskem robstvu. Vabijo se vsi bivši vojaki vse lavantinske škofije, vsa društva brez razlike strank, vse organizacije vse lavantinske škofije. Kdor hoče posetiti Petrovče, ima polovično vožnjo. Zahtevajte pri župnih uradih legitimacije. Vsi župni in občinski uradi se prosijo, da našo idejo podpirajo ter udeležencem grede na roko.

* **Razgrnitev stalnega volilnega imenika v Mariboru.** Stalni volilni imenik za volitve občinskega odbora v mestu Mariboru, za volitve v Narodno skupščino in za volitve v oblastno skupščino je od okrožnega sodišča potrjen in je na mestnem magistratu, soba št. 5, med uradnimi urami vsakomur na vpogled. Vsakdo ima pravico, da volilni imenik pregleda, prepíše, razglasi in natisne ter zahteva bodisi zase, bodisi za drugega njegov popravek. Opozarja se, da pri morebitnih volitvah smejo glasovati samo oni, ki so vpisani v volilni imenik.

* **Rubljen davčni urad.** Kakor poročajo iz Celja, je na predlog stavbenika g. Fr. Nerata v Gaberju pri Celju celjsko sodišče zarubilo celjski davčni urad, ker mu ministrstvo za socialno politiko že štiri leta dolguje večji znesek za delo pri prezidavi Invalidskega doma. Zarubili so računski stroj in stensko uro. Zanimivo, kaj?

* **Potres v Brodu na Savi.** Pred kratkim so v Brodu na Savi kmalu po 1. uri zjutraj čutili tri potresne sunke v smeri od juga proti severu. Potres je bil valovit. Znatne škode ni napravil; samo na eni hiši je razpokalo zidovje.

* **Zlobna roka zanelila požar.** Iz Sovodnja nam pišejo: V sredo 20. t. m. je nastal požar pri posestnici Mariji Gnezdovi v Lanišah nad Sovodnjem. Zgorela je hiša z vsemi gospodarskimi poslopji. Kar je bilo premeščen, so večinoma rešili. Sosedova hčerka je videla nekega moškega, ki je tik pred požarom zbežal od kozolca proti gozdu, in čez malo časa je začela goreti v kozolecu nastelja. Zavarovalnina je majhna. Opozarjamo posestnike, da se zavarujejo za višje vsote.

* **Požari ob praznikih.** Ob velikonočnih praznikih so požari ponovno razsajali v Brežicah in Zidanem mostu. Na velikonočno nedeljo popoldne se je nenadoma vnelo v Zverinjaku gospodarsko poslopje posestnika Sovnika. Ogenj se je širil z veliko brzino in je v naglici prešel s skednja na hlev in stanovanjsko hišo. Na pomoč so prihiteli razen domačinov še gasilci iz Brežic, vendar pa ognja kljub vsem naporom ni bilo mogoče omejiti in je pogorelo vse. Poginilo je tudi pet glav goveje živne ter par konj. Okoli polnoči je nastal požar v hiši posestnika Nemčiča v sosednji Dobovi. Pogorelo pa je samo gospodarsko poslopje, dočim se je posrečilo požrtvovalnim domačim in brežiškim gasilcem hišo rešiti. Pri posestniku Blatniku v Stražah pri Zidanem mostu je vpepelil požar stanovanjsko hišo in hlev. Ker je vas zelo oddaljena od Loke, gasilci niso mogli priti na pomoč. Iskre vlaka, ki je vozil iz Zagreba, so zanelile gozd, ki leži ob progi Zidani most-Radeče, dan poprej pa gozd v smeri proti Širjam. Močen veter, ki je ravno takrat pihal, je požar še pospešil. K sreči so železničarji ogenj še pravočasno pogasili.

* **Požar pri Celju.** Med močnim nalivom in snežnim metežem je nastal v noči od nedelje na ponedeljek ogenj v kegljišču bivše gostilne Skalna klet v Zavodnji pri Celju. Gornji del kegljišča je ogenj uničil. V kegljišču je bil shranjen avto, ki je tudi zgorel. Ogenj je opazil neki trgovec in zbudil okrog stanujoče ljudi, ki so takoj prihiteli in omejili ogenj. Prišlo je po strelu na Miklavževem hribu na lice mesta tudi mestno gasilno društvo. Kako je ogenj nastal, ni znano.

* **Detomor v Celju.** Te dni je našel g. Ivan Kompan z Brega pri Celju na bregu Savinje v vodi ležeče truplo do dva dni starega otroka. Glava deteta je slonela na obrežju. Na vratu so se pri otroku poznali sledovi davljenja. Sumi se, da je vrgla truplo že umorjenega deteta kaka nezakonska mati iz vlaka na savinjskem mostu.

Zahvala.

Ob priliki smrti moje predrage soproge sem dolžan zahvaliti se vsem, ki so izrazili toliko sočutja ter v boleznih rajno tolažili.

Posebna zahvala rudniškemu zdravniku g. dr. F. Benedičiču, delavstvu za darovani venec, uradništvu in poduradništvu ter častiti duhovščini in pevskemu zboru.

Senovo, dne 13. aprila 1927.

Anton Kremžar
rudniški delovodja.

Pogovor o tem in onem.

Zrakoplov, najnovejše prometno sredstvo.

V zadnjem članku v tej rubriki smo omenili zrakoplov kot najnovejše prometno sredstvo, ki se vprav v današnjih dneh izpopolnjuje. Posamezne države tekmujejo med seboj v gradnji in moderniziranju zrakoplovov. Baš te dni čitamo, da je odšel tudi jugoslovanski zrakoplov na daljnjo pot.

Kar je bilo stari narodom še bajka, ki ni nihče verjel v njeno uresničenje, to je danes resnica. Moderni tehniki se je posrečilo, da more leteti človek kot ptica po zraku, da leti celo dalje in mnogo više kot najurnejša ptica; z letalom se more človek povzpeti v take višine, kjer je vsako živalsko življenje izključeno, kjer more človek le umetno dihati.

Našo zemljo obdaja zrak kakih 150 kilometrov visoko. A zrak je v tej višini mnogo redkejši in zračni pritisk znaša tu komaj milijonski del pritiska na zemlji. Razume se, da bi človek v tej višini ne mogel več živeti; počile bi mu takoj vse žile. V to višino človek ne bo mogel nikdar dospeti, gotovo pa je, da se bo povzpel še veliko više, kot more to storiti danes. Pred iznajdbo zrakoplova je bil človeku najvišji cilj Mount Everest, to je najvišja gora na zemlji, visoka nad 8000 m. Z zrakoplovom pa se je dvignil že dvakrat tako visoko in gotovo je, da to še vedno ni najvišja višina, ki se dá doseči. Za svetovno prvenstvo v višinskem poletu se borita danes en francoski in en ameriški letalec: poročnika Callizo je bil premagal nadporočnik Macready, ki pa je moral pred par meseci zopet odstopiti prvenstvo prvemu. Danes gre za višino približno 12.500 m, a oba letalca trdita, da sta prišla više. Ameriški vojaški letalec se že šest let uri v poletu v višino ter je že večkrat prišel nad 10.000 m visoko. V svojih spisih opisuje težave, s katerimi se mora človek boriti v toliki višini. Nevarnost, ki si ji izpostavlja višinski letalec, je trojna. Prvič odpovedo človeku dihalni organi, mora prestatjati hud mraz in mu odpovedo čuti. Druga nevarnost je duševna: nepopisen občutek samote, večna zima v višavi. Tretja nevarnost pa je tehnične narave: zrak nima več tolike nosilne moči, motor ne deluje več tako dobro in letalo ogrožajo divjajoči viharji. Letalec, ki hoče zleteti v take višine, se mora neznansko uriti, da ostane čim bolj močan in zdrav. Zavarovati se mora proti mrazu, ki znaša v tej višini 35 do 45 stopinj Celzija pod ničlo. Obleči mora trojno volneno spodnjo obleko, nato navadno uniformo, dalje še eno volneno in eno usnjato obleko, kožuhovinaste čevlje in rokavice, kožuhovinasto kapo, poleg tega si mora zavarovati proti mrazu tudi obraz in oči. V tej obleki se komaj premika. Ker pa človek v tej višini ne more več dihati, ker mu primanjkuje kisika, mora vzeti s seboj aparat za kisik. Velika nevarnost obstoj v tem, da začne letalec prepozno vdihavati kisik. To se lahko zgodi, če letalec ne zapazi, da mu odnehavajo čuti, da misli že prepočasi; v tem primeru se mu zdi, da sije solnce zelo medlo, da gre motor čisto počasi. Gorje pa, če prezgodaj zmanjka kisika. To se je zgodilo majorju Schroederju. Takoj se je onesvestil, zletel s strojem vred 9000 m globoko, pa se je v višini 2000 m zopet zavedel ter je še pravčasno zopet naravnal aparat. K vsemu temu se pridruži še skrb za orientacijo, to je določitev, kod in v kateri smeri leti zrakoplov. Poskusi v poletu v višino se delajo le pri najjasnejšem vremenu, a če se med poletom napravijo oblaki, zaneso besneči viharji, ki gredo v takih višinah večkrat s hitrostjo 300 kilometrov na uro, letalca po bliskovo daleč v stran, tako da pride v zadrego, kje naj pristane. Pa tudi s stroji je zaradi višine v nevarnosti. Zrak je tudi za stroj predelek; zato

ga je treba s posebnimi pripravami zgostiti. Dalje ima stroj pri zmanjšanem zračnem pritisku manj moči. Motor, ki dela na zemlji s 400 konjskimi silami, dela v višini 12.000 metrov le z 80 konjskimi silami ter ne more dvigniti dalje stroja. Nastopi pa tudi nevarnost zloma, ker je material v velikem mrazu bolj krhek. Pa tudi, če se potem letalec spusti na tla, mora biti nad vse previden.

Nastane vprašanje, kakšne koristi imamo od takih poletov v višino. Le-ti so lahko velikega pomena za fotografiranje, za vojaška opazovanja, za zemljepisna raziskovanja itd. Iz višine 8000 do 12.000 m prav lahko pregledamo 200 kilometrov dolgo ozemlje. Zdaj nameravajo leteti z zrakoplovom čez najvišjo goro na svetu, 8000 m visoki Mount Everest. To gotovo ne bo zelo težko, ker so danes poleti do 10.000 m visoko že nekaj vsakdanjega. Tako bo mogoče to najvišjo goro z vseh strani fotografirati, kar bo za njeno znanstveno raziskovanje več koristilo kakor vsaka pešekspekcija (pohod). A tudi, če bi od takih poletov v višino ne imeli nikakih koristi, bi se vendar ljudje v tem poskušali, saj je pri takih poskusih odločilno človeško častihlepje.

Žena umorila moža.

Pred dvema letoma se je seznanil v neki newyorški restavraciji poročeni trgovski potnik Gray z gospo Snyderjevo. Pozneje sta se mnogokrat videla in med njima se je razvilo tesno prijateljstvo. Zadnje leto sta se redno vsak teden shajala v New Yorku ter večkrat skupno prenočevala v nekem hotelu.

Snyderjeva se je vedno, kadar je šla na ljubavni sestanek, pri možu izgovarjala, da gre na obisk k svojim prijateljicam in da bo tam prenočila. Gray pa je ob takih prilikah rekel svoji ženi, da je na trgovskem potovanju.

Tako sta živela zaljubljenca skozi eno leto. Gray pa je tudi imel ključ od Snyderjeve hiše in je pogosto ponoči prihajal v hišo, kar je bilo tem lažje, ker je bil Snyder na eno uho gluha in je vedno ležal na zdravem ušesu ter trdno spal. V takem primeru sta Snyderjeva in Gray uživala ljubezen v spodnji sobi, medtem ko je Snyder spal v prvem nadstropju.

Koncem minulega meseca sta bila Snyder in njegova žena pri svojih prijateljih, kjer se je točilo žganje in vino. Snyderjeva je bila zelo ljubezna napram svojemu možu in ga je bodrila, naj bo vesel in da naj pije, tako da je postal Snyder kmalu precej okrogel. Ob pol dveh ponoči sta se pripeljala mož in žena v avtomobilu domov in ob dveh je legel Snyder k počitku in je kmalu trdno zaspal. Ko se je žena o tem pričala, je odprla vrata ter spustila Graya v hišo. Spodaj sta še popila nekaj žganja, da sta imela več poguma in ob pol štirih sta šla v prvo nadstropje. Vrata svoje devetletne hčerke edinke je zaprla. Nato sta šla v sobo njenega moža in ga najprej omamila s kloroformom, da Snyder ne bi kričal in zbudil hčerke ter sosedov.

Nato je Gray prijel neko železo in udaril z njim Snyderja po glavi. Gray je po udarcu preplašen izpustil železo, katero je pa takoj pobrala Snyderjeva žena in svojega moža dvakrat udarila po glavi. Nato sta okoli njegovega vratu zadržila žico, da bi policija mislila, da so bili morilci roparji. Odprla sta vse omare ter razmetala obleko po sobi, prevrnila sta stole, da bi se videlo, kakor da so roparji iskali plen.

Po umoru sta šla zopet v spodnje prostore, kjer sta zopet pila. Zatem sta šla zopet v prvo nadstropje, kjer je Gray na rokah in nogah zvezal Snyderjevo in jo položil na posteljo njene matere, ki je bila ono noč kot bolniška strežnica odsotna od doma.

V takem stanju se je Snyderjeva ob pol osmih zjutraj zvalila s postelje, se splazila k sobi svoje hčerke in jo zbudila. Hčerka je pritekla iz sobe in ko je videla svojo mater v tako žalostnem položaju, je naglo skočila k telefonu in poklicala znanca.

V teku pol ure so bili v hiši zdravnik in detektivi. Pazne oči detektivov so takoj opazile, da je bil rop izmišljen in sum je padel na ženo umorjenega. Detektivi so najprej ugotovili, da Snyderjeva na glavi ni imela nobenega znaka udarca, kakor je sama trdila. Pri vratih ni bilo videti, da bi kdo siloma vdrl, temveč je bil ubijalec pripuščten. Dragocenosti, o katerih je Snyderjeva trdila, da so v omari, so bile najdene pod vzglavjem. Snyderjev revolver je ležal poleg njega odprt in iz njega ni bil oddan noben strel. Položen je bil tedaj tja po izvršenem umoru.

Pod temi okolnostmi je bila Snyderjeva aretirana in odpeljana v zapor. Po 18urnem strogem zaslišanju je končno priznala umor. Izdala je tudi svojega ljubimca Graya, ki so ga še istega dne izsledili in zaprli. Po kratkem obotavljanju je tudi Gray priznal svoj zločin.

★

× **V zraku stopila v zakonski jarem.** V Ameriki so poroke v zraku skoro že nekaj vsakdanjega, v Evropi pa primera doslej še nismo zabeležili, da bi kak parček visoko gori nad prahom nižine zajadral v zakonski pristan. Toda podjetni Nemci hočejo baš te dni dokazati, da ne zaostajajo za Američani. Berlin bo že prihodnje dni pozorišče prve zračne poroke v Evropi. Poročil se bo tiskovni ravnatelj neke nemške letalske družbe dr. Orlovius z Margoto Tenzerjevo. Priča v zraku bo dr. Borscht, sin bivšega monakovskega župana. Kakor poročajo nemški listi, je vlada že izdala dovoljenje za to nenavadno poroko.

× **Današnja moda utrjuje.** Kljub tankim oblačilom, nizkim čevljem in golim vratovom trpe naše ženske mnogo manj na prehlajenju kakor moški, ki se zavijajo v tople plašče in imajo vravate visoko zadelane. Ta pojav da misli in mnogi zdravniki so mnenja, da nova moda ženske utrjuje, zaradi česar lažje prenašajo zla hladnega vremena. «Ženske so svoja telesa že davno utrdile proti zimskemu mrazu,» piše neki angleški zdravniški list, «možje pa se zavijajo v volnena oblačila in hočejo s tem bežati pred mrazom in prehlajenjem; toda s tem se mehkužijo in še lažje postanejo žrtev prehlajenja.» To vse pa velja, kakor mnogi zdravniki trde, le takrat, kadar se ženske tudi v redu prehranjujejo in ne stradajo zato, da bi ostale vitke. Za lahna oblačila je treba tudi dobro hranjenega telesa.

× **Steklo, ki propušča ultravioleto žarke.** Neki angleški učenjak je znašel tako zvano vita-steklo, ki ima to lastnost, da propušča ultravioleto žarke, kar se pri navadnem steklu ne dogaja. Za sedaj je proizvod zelo drag, tako da ne kaže začeti z izdelovanjem na debelo. Sestavina je tajnost, za katero ve le izumitelj sam. V londonskem živalskem vrtu pa so jo kljub velikim stroškom napravili pri živalih, ki izhajajo iz tropičnih pokrajin in jim v ujetništvu manjka teh žarkov, poskuse s tem steklom. Uspeh je bil tolik, da je vodstvo živalskega vrta sklenilo, da splošno uvede tako steklo.

× **Največje orgle na svetu.** V velikem obmorskem mestu Liverpool na Angleškem imajo novo velikansko katedralo. V tako stavbo morajo seveda tudi primerne orgle. Že pred vojno so jih pričeli postavljati, a vojna je nadaljnje delo prekinila. Sedaj so orgle gotove. Imajo pet igralnikov, 222 raznih gumbov, 118 registrov in v orglah je 10.934 piščali.

× **Smrt najstarejše ameriške ženske.** V New Yorku je umrla najstarejša ženska Zedinjenih držav Margareta Jane Appleton, ki je dosegla metuzalemsko starost 131 let.

